

สารบัญ

ตำราเรียน

หลักสูตร นายสิบชั้นต้น E-Learning รุ่น ที่ ๑/๖๑

วิชา “ กฎหมายฝ่ายพลเรือน ”

เรื่อง	หน้า
๑. สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน	๑
๒. กฎหมายอาญา	๑๑
๓. พ.ร.บ.ต่างๆ ที่มีโทษทางอาญา (อาวุธปืนฯ และ ยาเสพติดฯ)	๑๙
๔. กฎหมายจราจร	๒๗
๔. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	๓๕
๕. กฎหมายลักษณะพยาน	๔๗
๖. กฎการใช้อำลึง	๕๒

โรงเรียนทหารสารวัตร
แผนกวิชาสืบสวนสอบสวน
วิชา “ กฎหมายฝ่ายพลเรือน ”
เรื่อง “ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ”
ตอนที่ ๑
บทนำ

๑. กล่าวนำ

การบรรจุวิชาสิทธิมนุษยชนนี้ กท. ได้มีนโยบายให้หน่วยงานต่างๆ เผยแพร่ความรู้ โดยเฉพาะการบรรจุวิชาสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรวิชาทหาร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนให้ข้าราชการทหารได้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตน ตระหนักในคุณค่าของสิทธิมนุษยชนในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติของรัฐ และประชาชนของประเทศ ซึ่งจะต้องกระทำหรือละเว้นจากการกระทำใดๆ อันเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และในขณะเดียวกันจะต้องสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนในฐานะประชาชนของประเทศไทยได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ โดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเสรี โดยไม่เป็นการละเมิดหรือกระทบกระเทือนและเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ

๒. ความมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของสิทธิมนุษยชน สามารถปฏิบัติตามหน้าที่และใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่ตนพึงได้รับ โดยแบ่งเป็น ๔ ส่วน คือ

- ๒.๑ ความหมายและความสำคัญ รวมทั้งวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชนตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๒ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งของประเทศไทยและประเทศต่างๆ
- ๒.๓ สิทธิมนุษยชนกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- ๒.๔ สิทธิมนุษยชนกับทหารในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและในฐานะประชาชนของประเทศ

๓. หลักฐานอ้างอิง

- ๓.๑ ปฎิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน
- ๓.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐

๔. งานมอบ

- ๔.๑ นักเรียนศึกษาแนวสอนนี้ให้เข้าใจก่อนเข้ารับฟังการสอน
- ๔.๒ ให้นักเรียนศึกษา โดยการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง
- ๔.๓ ให้นักเรียนเตรียมปัญหาในทางปฏิบัติมาถกแถลง

ตอนที่ ๒ สิทธิมนุษยชน

๑. ความหมายของสิทธิมนุษยชน

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) หมายถึง บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลแต่ละคนควรได้รับจากการเป็นมนุษย์ ซึ่งย่อมมีความต้องการที่จำเป็นในการได้รับการรับรองคุ้มครองให้ตนเองสามารถที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำบางอย่างใดๆ ตามความประสงค์ในแนวทางที่ชอบธรรม โดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นหรือประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งไม่ให้บุคคลอื่นกระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นอุปสรรคในการใช้สิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ถือว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด ไม่อาจโอนแก่กันได้และ ไม่มีใครล่วงละเมิดได้

๒. ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตมนุษย์ โดยมีผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้มีความพยายามต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพตามที่ตนต้องการ เพื่อให้ผู้กระทำละเมิดซึ่งส่วนใหญ่คือ ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือรัฐต้องยอมตามไม่กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนอีกต่อไป และไม่ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น จะมีความร้ายแรงระดับใดก็เป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๓. ลักษณะของสิทธิมนุษยชน

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิมนุษยชนไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ถือว่าเป็นพันธะทางศีลธรรมหรือมโนธรรมที่ประเทศต่างๆ จะต้องปฏิบัติตาม โดยการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หรือกฎหมายภายในของประเทศ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา ตลอดจนกฎหมายอื่นๆ ให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายเป็นรูปธรรมต่อไป

๔. ประเภทของสิทธิมนุษยชน

อาจแบ่งสิทธิและเสรีภาพได้หลายวิธี แต่วิธีที่ยอมรับกันมากที่สุดและแบ่งตามกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็คือ

๔.๑ การแบ่งเป็นสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต เสรีภาพจากการถูกทรมาน เสรีภาพจากการถูกใช้แรงงาน เสรีภาพจากการที่จะถูกจับกุมโดยอำเภอใจ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเป็นธรรม เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม ศาสนา และความเชื่อ สิทธิในอันที่จะดำเนินชีวิตส่วนตัว เสรีภาพในการพูดและการร่วมกันเป็นสมาคม และสิทธิในอันที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเหล่านี้มักจะเป็นสิทธิชนิดที่กำหนดให้รัฐละเว้นการกระทำ หรือการแทรกแซงต่อบุคคลหรือกลุ่ม อย่างไรก็ตามอาจกำหนดพันธะให้รัฐกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ยากไร้ หรือมีรายได้น้อยสามารถปกป้องสิทธิของตนได้ในศาลยุติธรรม ในกรณีที่เกิดเป็นผู้ต้องหา เป็นต้น

๔.๒ สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ สิทธิที่มีอาหาร มีบริการสาธารณสุข มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง ได้รับค่าจ้างแรงงานเท่ากันสำหรับงานที่เท่ากัน ได้รับการประกันสังคม มีงานทำ นิตยุดงานได้ มีที่อยู่อาศัย ได้รับการศึกษา และมีโอกาสมีส่วนร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรม สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้มักจะเป็นสิทธิชนิดที่กำหนดให้รัฐกระทำการ หรือให้บริการเมื่อบุคคลไม่อาจหาเองได้ เช่น เมื่อตกงาน หรือทุพพลภาพ

๕. การจำกัดสิทธิมนุษยชน

ในบางกรณีหรือบางสถานการณ์ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ให้อำนาจหรือผู้ปกครองจำกัดสิทธิมนุษยชนบางอย่างได้ด้วยเหตุพิเศษ เช่น ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของชาติ และเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้อื่น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้

๕.๑ ต้องการกระทำโดยมีกฎหมายกำหนด และเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชอบธรรมโดยชัดเจน และสอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

๕.๒ ความจำเป็นที่จะต้องละเมิดหรือจำกัดสิทธิ ต้องเป็นไปตามแนวความคิดว่าด้วยสังคมประชาธิปไตย

๕.๓ ในภาวะฉุกเฉินหรือมีสงคราม หรือขณะมีภัยสาธารณะ ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อชีวิตของประชาชน หรือเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศ มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ให้อำนาจการประกันสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองบางอย่างได้อีกระดับหนึ่ง ซึ่งการใช้อำนาจพิเศษนี้จะต้องกระทำโดยเคร่งครัดและในช่วงเวลาที่สั้นที่สุด ทั้งต้องมามาตรการป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิดกฎหมายให้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามยังจะต้องมีการประกันสิทธิบางอย่างอันเป็นหลักประกันพื้นฐานไม่ว่ายามสงครามหรือสันติ คือ สิทธิที่จะมีชีวิต เสรีภาพ ในความคิด เสรีภาพจากการถูกทรมาน อันเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ตายตัว

๖. หลักการสำคัญของปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปณิญาฯ ประกอบด้วยคำปรารภและข้อบทต่างๆ ๓๐ ข้อ ตามผนวก ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการห้ามเลือกปฏิบัติ หลักการสำคัญๆ

๖.๑ ข้อ ๑ มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยอิสระและเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันอย่างมีสติสัมปชัญญะ

๖.๒ ข้อ ๒ หลักความเท่าเทียมกันและหลักห้ามเลือกปฏิบัติ

๖.๓ ข้อ ๓ ประกาศสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความปลอดภัย ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการจะมีและใช้สิทธิพลเรือนและสิทธิทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งกำหนดไว้ในข้อ ๔ - ๒๑ เช่น สิทธิในการมีอิสรภาพ ปราศจากถูกทรมานหรือการเหยียดหยามศักดิ์ศรี สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เสรีภาพในทางความคิด ฯลฯ

๖.๔ ข้อ ๒๒ ประกาศสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และในการพัฒนาตนเอง โดยเป็นพื้นฐานในการมีและใช้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๓ - ๒๗ เช่น สิทธิในการประกันสังคม สิทธิในการทำงาน สิทธิในการพักผ่อนและสันทนาการ สิทธิในมาตรฐานการดำรงชีวิต สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการเข้าร่วมในวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

๖.๕ ข้อ ๒๘ - ๓๐ เป็นบทซึ่งกำหนดว่ารัฐสามารถจำกัดการใช้สิทธิดังกล่าวข้างต้นได้โดยอาศัยกฎหมาย ทั้งนี้ จะต้องกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อประกันว่าจะมีการเคารพ และยอมรับสิทธิและเสรีภาพของทุกคนอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกัน และเป็นไปเพื่อให้บรรลุถึงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประเทศในระบอบประชาธิปไตย

๗. หลักการสำคัญของกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

กติกาทั้ง ๒ ฉบับ มีหลักเกณฑ์ที่ถือเป็น “**หลักมูลฐานร่วมกัน**” ได้แก่หลักการไม่เลือกปฏิบัติ และสิทธิในการกำหนดใจตนเอง โดยมีเงื่อนไขที่จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่น

๗.๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประกันสิทธิในการมีชีวิต (ข้อ ๖) สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานหรือการกระทำทารุณโหดร้าย ตลอดจนการถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ข้อ ๗) ห้ามการนำคนไปเป็นทาสหรือบังคับใช้แรงงาน (ข้อ ๘) ห้ามการจับกุมตามอำเภอใจ (ข้อ ๙) และให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีมนุษยธรรม (ข้อ ๑๐) ฯลฯ และให้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติตามกติกา ฯ

๗.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกันสิทธิในโอกาสการทำงาน (ข้อ ๖) สภาพการทำงานที่เป็นธรรม (ข้อ ๗) การจัดตั้งและเข้าร่วมในสหภาพ (ข้อ ๘) การประกันสังคม (ข้อ ๙) สิทธิในการได้รับการคุ้มครองดูแลด้านครอบครัว (ข้อ ๑๐) และมาตรฐานการดำรงชีวิต (ข้อ ๑๑) การได้รับประกันสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (ข้อ ๑๒) และการศึกษา (ข้อ ๑๓-๑๔) ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม (ข้อ ๑๕)

๗.๓ พิธีสารเลือกรับของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเรือน และสิทธิทางการเมือง เป็นการสนับสนุนกลไกระหว่างประเทศที่จะให้ประเทศภาคียอมรับและปฏิบัติตามสิทธิในกติกามากขึ้น โดยให้อำนาจคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนรับคำร้องเรียนจากเอกชนว่าตนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กติกาให้ความคุ้มครองอยู่

๘. วิวัฒนาการสิทธิมนุษยชนของไทย

วิวัฒนาการสิทธิมนุษยชนที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่สำคัญของไทยเริ่มตั้งแต่ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงซึ่งจารึกไว้ว่า “ใครใคร่ค้าช้างค้า ใครใคร่ค้าม้าค้า” ต่อมาเมื่อประกาศเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ ๕ จากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลักจากที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ประเทศไทยได้มีการนำหลักการในปฏิญญาฯ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งได้รับการยกย่องจากนานาประเทศว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทยมากที่สุดฉบับหนึ่ง จนกระทั่งถึงในปัจจุบันมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งมีเนื้อหาสาระรวมทั้งการจัดองค์กรต่างๆ อันเป็นการส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง

ตอนที่ ๓

สิทธิมนุษยชนกับทหาร

๑. การปฏิบัติการทางทหารในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๑.๑ กฎหมายสิทธิมนุษยชน

ในยามสงบทหารมีหน้าที่เตรียมกำลังเพื่อป้องกันประเทศ และมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายฝ่ายพลเรือนได้เฉพาะเพียงบางฉบับ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด โดยส่วนใหญ่อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน จะเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนหรือฝ่ายปกครองเป็นหลัก ทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายสิทธิมนุษยชน ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยเคร่งครัด

ในภาวะสงครามหรือเกิดกรณีขัดแย้งด้วยอาวุธ กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจะมีข้อกำหนดที่อนุญาตให้รัฐที่ต้องเผชิญกับการคุกคาม จากภัยสาธารณะอย่างร้ายแรง สามารถการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้เป็นการชั่วคราวได้ แต่สำหรับสิทธิขั้นพื้นฐานบางประการจะต้องได้รับการคุ้มครองตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ และจะยกเว้นมิได้ เช่น สิทธิที่จะมีชีวิต ข้อห้ามการทรมานและข้อห้ามการลงโทษ หรือการปฏิบัติอย่างมิใช่มนุษย์ การนำคนมาเป็นทาสหรือบังคับให้เป็นทาสรับใช้ หลักความชอบด้วยกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้รัฐจะต้องผูกพันเคารพ และปฏิบัติตามในทุกสถานการณ์ แม้จะในยามที่มีการขัดกันทางกำลังทหารหรือในยามที่ไม่มีความสงบ สิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้ถือเป็นแกนหลักของสิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจละเลยได้ ซึ่งรวมทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อันเป็นกฎหมายเฉพาะในยามสงครามหรือเกิดการขัดกันด้วยอาวุธ ซึ่งจะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด

๑.๒ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ได้เริ่มต้นมาจากอนุสัญญาเจนีวาฉบับแรก ค.ศ.๑๘๖๔ และได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ตามความต้องการในการมีกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ อันเป็นผลมาจากอาวุธและรูปแบบต่างๆ ของการสู้รบ ได้พัฒนาไปมากนั่นเอง ซึ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้มุ่งเน้นใช้เฉพาะยามสงครามหรือเมื่อมีการขัดกันด้วยอาวุธที่ยังไม่ถึงขั้นเป็นสงคราม เพื่อบรรเทาความโหดร้ายทารุณและการสูญเสีย ทั้งฝ่ายที่เป็นคู่กรณีและฝ่ายที่ตกเป็นเหยื่อของสงครามหรือความขัดแย้งนั้นๆ ยกตัวอย่างสนธิสัญญาต่อไปนี้เป็นการรับเอาบทบัญญัติของสนธิสัญญา ได้แก่

- ค.ศ.๑๘๖๔ อนุสัญญาเจนีวา เพื่อการฟื้นฟูสภาพผู้บาดเจ็บภายในกองทัพในสนามรบ
- ค.ศ.๑๘๖๘ ปฏิญญา เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก (ห้ามใช้อาวุธปืนร้ายแรงบางชนิดในยามสงคราม)
- ค.ศ.๑๙๒๙ อนุสัญญาเจนีวา ๒ ฉบับ
 - (๑) การทบทวน และพัฒนาการของอนุสัญญาเจนีวาฉบับต่างๆ ที่ทำขึ้นใน ค.ศ.๑๙๐๖
 - (๒) อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกักโทษสงคราม
- ค.ศ.๑๙๔๙ อนุสัญญาเจนีวา ๔ ฉบับ (ไทยเป็นภาคี)
 - (๑) การฟื้นฟูสภาพของผู้บาดเจ็บ และผู้ป่วยภายในกองทัพสนามรบ
 - (๒) การฟื้นฟูสภาพของผู้บาดเจ็บ ผู้ป่วย กลาสีเรือที่อับปางในทะเล
 - (๓) การปฏิบัติต่อกักโทษสงคราม (เชลยศึก)
 - (๔) การให้ความคุ้มครองพลเรือนในยามสงคราม
- ค.ศ.๑๙๕๔ อนุสัญญากรุงเฮก เพื่อให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ในกรณีเกิดเหตุการณ์ขัดกันทางกำลังทหาร (ไทยเป็นภาคี)
- ค.ศ.๑๙๔๗ อนุสัญญาว่าด้วยการห้ามหรือจำกัดการใช้ การเก็บรักษา การผลิต การโยกย้าย และทำลายกับระเบิดทำลายบุคคล (ไทยเป็นภาคี) เป็นต้น

๑.๓ ความแตกต่างระหว่างกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กับกฎหมายสิทธิมนุษยชน

๑.๓.๑ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กับกฎหมายสิทธิมนุษยชน ต่างมีลักษณะที่เสริมกัน กฎหมายทั้งสองมุ่งที่จะคุ้มครองพลเรือน แม้ว่าต่างจะมีกรณีและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองพลเรือนที่แตกต่างกันออกไปก็ตาม

๑.๓.๒ กฎหมายมนุษยธรรมนั้น ใช้ในกรณีที่มีการขัดกันทางการทหารหรือในยามสงคราม ส่วนกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นใช้กับการให้ความคุ้มครองพลเรือนในทุกขณะทั้งในยามสันติ และในยามสงคราม

๑.๓.๓ นอกจากนั้น ในขณะที่การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เป็นเรื่องที่มุ่งคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการสู้รบ ด้วยการบรรเทาทุกข์ของผู้คนที่ได้รับตากรภัยสงคราม แต่กฎหมายสิทธิมนุษยชนมุ่งที่จะคุ้มครองบุคคลเป็นรายบุคคล และมุ่งคุ้มครองสิทธิของบุคคลนั้นต่อออกไป หลังจากที่ได้สถานการณ์สู้รบ หรือสงครามยุติลงไปแล้วอีกด้วย ดังนั้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อบุคคลที่ตกอยู่ในเงื้อมมือของฝ่ายศัตรู และวิธีปฏิบัติต่อกันในการเป็นศัตรู ส่วนสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องที่มุ่งหาวิธีป้องกันพฤติกรรมการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง หรือรัฐต่อบุคคลหรือประชาชนของประเทศ วัตถุประสงค์ในเรื่องนี้ของสิทธิมนุษยชน จึงมีใช้อยู่ที่วางกฎเกณฑ์สำหรับใช้กับปฏิบัติการทางทหารในยามศึกสงครามแต่อย่างใด

๑.๔ การผสมผสานกันระหว่างกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กับสิทธิมนุษยชน

นับแต่ที่กฎหมายมนุษยธรรม สามารถนำมาใช้ได้อย่างเฉพาะเจาะจงกับเหตุการณ์พิเศษต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการขัดกันทางการทหารหรือสงครามนั้น สาระสำคัญของกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่กำหนดให้รัฐต้องเคารพและปฏิบัติในทุกสถานการณ์ (เช่นในเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐานที่เป็นแกนนำหลักของสิทธิมนุษยชน) ก็มีแนวโน้มที่จะผสมผสานเข้ากันกับสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักประกันทางกฎหมายที่มีอยู่ตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วย เช่นการห้ามทรมานและห้ามลงโทษอาญาโดยใช้กระบวนพิจารณาโทษที่รวบรัดตัดตอนอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้กล่าวไว้ในกฎหมายสิทธิมนุษยชน

๑.๕ การปฏิบัติการทางทหารในการรักษาสันติภาพ หรือการบังคับให้เกิดสันติภาพ รวมทั้งการฟื้นฟูและสถาปนาสันติภาพ ซึ่งดำเนินการโดยหรืออยู่ภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ ต้องใช้ทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชน ในการส่งหน่วยทหารเข้าปฏิบัติการในกรอบของสหประชาชาตินั้น จะต้องมั่นใจได้ว่าทหารในหน่วยรบของรัฐที่จะส่งไปนั้น จะต้องคุ้นเคยกับสนธิสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมทั้งกฎหมายของประเทศนั้นๆ ด้วย

๑.๖ การปฏิบัติของทหารในระบอบประชาธิปไตย

๑.๖.๑ กองทัพต้องไม่วางอำนาจเหนือรัฐบาล หรือไม่กำหนดคุณค่าโดยเฉพาะของตนต่อสถาบันหรือองค์การทางพลเรือน

๑.๖.๒ กองทัพต้องถือว่าตนเองเป็นผู้รับใช้ของประชาชนทั้งหมด และไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ของตนหรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๖.๓ โครงสร้างหรือรัฐธรรมนูญของรัฐบาล จะต้องมีการป้องกัน ฝ่ายทหาร จากการแย่งการควบคุมทางการเมืองไปจากผู้นำทางพลเรือน ขณะเดียวกันก็ต้องมีบทบัญญัติทางรัฐธรรมนูญที่จะป้องกันมิให้อำนาจทางการเมือง ตกไปอยู่ในมือของผู้นำทางพลเรือนคนหนึ่งคนใด หรือกลุ่มของผู้นำทางพลเรือนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ

๑.๖.๔ สาธารณชนและผู้นำทางพลเรือน จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทหาร ดังนั้น ฝ่ายทหารจะต้องจัดเตรียมข้อมูลและคำแนะนำซึ่งเกี่ยวเนื่องกับประเด็นโดยตรง และตรง เวลา

๑.๖.๕ กองทัพจะต้องเข้าใจว่าการตัดสินใจอย่างใด จะต้องกระทำโดยผู้นำทางการเมือง และ จะได้มีการมอบหมายหรือสั่งการอย่างเหมาะสมให้กับผู้นำทางทหาร

๑.๖.๖ กองทัพต้องมีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงขนาด รูปแบบการจัด การฝึกซ้อม และ อุปกรณ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภารกิจที่เปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด ก็คือผู้นำทางพลเรือนจะเป็นผู้ ตัดสินว่าจะต้องใช้ภารกิจทางทหารใดบ้าง

๒. เสรีภาพในการแสดงออกของทหาร

เสรีภาพในการแสดงออกนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของกำลังพล ข้อจำกัดใดๆ ในเรื่องการแสดงออกอย่างเสรีนี้ ควรจะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญของทหาร ซึ่งเป็นไปตามหลักการบังคับบัญชาอันเกิดจากการจัดระเบียบภายในองค์กรปกครองของ ทหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ๆ ซึ่งมีความ สัมพันธ์ระหว่างบุคลากรเป็นไปตามลำดับชั้น โดยผู้บังคับบัญชา แต่ละลำดับชั้นจะต้องรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาของตน จึงจำเป็นต้องมีอำนาจสั่งการ และออกกฎข้อบังคับจำกัดสิทธิและเสรีภาพของทหาร เพื่อรักษาสมรรถภาพและวินัยทหารทหารไว้

๒.๑ เสรีภาพในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นของทหาร

สังคมซึ่งมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่จะประกันสิทธิของประชาชนในการแสดงออกอย่างเสรี สิทธิในการแสดงออกอย่างเสรีนี้ รวมถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยการพูด การพิมพ์ และสิทธิในการ รวมกลุ่มเพื่อสนับสนุนความคิดเห็น แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีของทหารนั้น สิทธิในการแสดงความคิดเห็นอาจ แตกต่างออกไป ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “บุคคลผู้เป็น ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและ เสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลโดยทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่ส่วนเกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม” ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลใดก็ตามได้เข้าสู่การเป็นทหาร บุคคลนั้น จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางทหารและในลักษณะที่สอดคล้องกับระเบียบวินัยอันดี ทั้งนี้ แม้ว่าสิทธิต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมานั้นควรจะสงวนได้สำหรับกองทัพหรือทหารแต่ละนาย แต่ก็ต้องมีการรักษาสมดุลต่อความจำเป็น สำหรับประสิทธิภาพทางทหารด้วย โดยทหารสามารถแสดงความคิดเห็นทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับทหารและ เรื่อง อื่นๆ รวมถึงเรื่องทางการเมืองได้ แต่ต้องอยู่ในข้อจำกัดข้างต้น เช่น ไม่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองใน ลักษณะที่จะเป็นการใช้ตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นคุณ หรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง หรือแสดง ความคิดเห็นอันเป็นการบ่อนทำลายกองทัพหรือระเบียบวินัยอันดีของกองทัพ หรือเป็นการละเมิดสิทธิและ เสรีภาพผู้อื่น

อย่างไรก็ตาม ไม่มีผู้บังคับบัญชาทหารผู้ใดที่จะไม่เอาใจใส่ในความประพฤติของผู้ใต้บังคับบัญชา ที่หาก ปลดปล่อยให้ดำเนินต่อไปโดยมิได้มีการตรวจสอบแล้ว ก็อาจทำลายประสิทธิภาพของหน่วยของตน ผู้บังคับบัญชา จะต้องประกันความมีระเบียบและวินัยอันดีของหน่วย อีกทั้งจะต้องประกันว่าหน่วยตนมีความพร้อมจะสู้รบ สมดุลที่เหมาะสมระหว่างสิทธิในการแสดงออกของทหารกับความจำเป็นในเรื่องความพร้อมในการปฏิบัติการ นั้น ส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับภาระการตัดสินใจที่รอบคอบของผู้บังคับบัญชาผู้รับผิดชอบ แต่ข้อจำกัดนั้น จะต้องสอดคล้องกับปฏิญญาสากลของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๙.๒ ที่กำหนดว่า “ในการใช้ สิทธิและเสรีภาพนั้น ทุกคนจักอยู่ภายในบังคับแห่งข้อจำกัด แต่เฉพาะที่ได้กำหนดไว้โดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดว่าด้วยขวัญกำลังใจ ระเบียบสาธารณะและสวัสดิภาพโดยทั่วไปในสังคม ประชาธิปไตย”

๒.๒ เสรีภาพในการพูดในกองทัพ

เช่นเดียวกับประชาชน ทหารก็มีสิทธิในการแสดงออกความเป็นตนเองออกมา อย่างไรก็ตามสิทธิในการเข้าร่วมกับการพูดอย่างมีอิสระนั้น ไม่ได้คุ้มครองจากการลงโทษทางแพ่ง ทางอาญา และวินัย หากการพูดนั้นละเมิดต่อกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ในทางทหารอาจหมายรวมถึง

- การใช้คำพูด/ภาษาที่แสดงถึงการไม่เคารพนายทหารเหนือตน
- การใช้คำพูดหรือแสดงกิริยาซึ่งอาจก่อให้เกิดการต่อสู้หรือแตกความสามัคคี
- การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารซึ่งถูกจัดอยู่ในชั้นความลับ
- การอภิป്രายหรือการพูด เกี่ยวกับเรื่องนอกเหนือจากเรื่องทางทหารโดยปราศจากอำนาจ

๒.๓ เสรีภาพว่าด้วยสิ่งพิมพ์ในกองทัพ

การกำลังพลครอบครองเอกสาร (นอกเหนือไปจากสิ่งพิมพ์ที่จัดอยู่ในชั้นความลับ) ใดๆ ซึ่งตามปกติแล้วไม่เกิดผลในทางลบต่อวินัยหรือประสิทธิภาพทางทหาร แต่อย่างไรก็ตามการนำเอกสารออกแสดงหรือแจกจ่ายนั้นไม่สมควรจะกระทำ ยกเว้นเอกสารนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการบังคับบัญชาและเพื่อรักษาไว้ซึ่งขวัญกำลังใจ ส่วนสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่น เอกสารทางวิชาการหรือหนังสือเวียนต่างๆ ที่จัดทำเพื่อติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนทหารด้วยกัน โดยไม่มีวัตถุประสงค์หรือข้อความที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ราชการทหารนั้น สามารถกระทำได้โดยเสรี

๒.๔ สิทธิในการรวมตัวอย่างสงบในกองทัพ

ผู้บังคับบัญชาอาจห้ามการรวมตัวในหน่วยทหาร หากตรวจสอบได้ว่าการรวมตัวดังกล่าว อาจเป็นอันตรายต่อระเบียบวินัยและขวัญกำลังใจอันดีของหน่วย ผู้บังคับบัญชาอาจห้ามกำลังพลเข้าร่วมในการรวมตัวหรือการชุมนุมนอกหน่วยทหารของตน ภายใต้สถานการณ์ซึ่งอาจก่อให้เกิดเป็นอุปสรรคอันสำคัญต่อการปฏิบัติการทางทหารได้อีก เช่น

- กำลังพลอาจถูกห้ามมิให้เข้าร่วมในการชุมนุมขณะปฏิบัติหน้าที่
- กำลังพลอาจถูกห้ามมิให้เข้าร่วมในการชุมนุมซึ่งก่อให้เกิดการละเมิดกฎหมายและคำสั่ง ในกรณีดังกล่าว กำลังพลอาจถูกดำเนินคดีทั้งอาญาและวินัย
- หากมีความจำเป็นว่าอาจเกิดความรุนแรง กำลังพลอาจถูกห้ามจากการเข้าร่วมในการชุมนุม เพื่อป้องกันมิให้กำลังพลได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดการสูญเสียของกำลังพลได้

๒.๕ สิทธิในการยื่นร้องทุกข์ของทหาร

กำลังพลสามารถยื่นคำร้องทุกข์ หรือร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชา โดยผ่านกระบวนการที่เป็นแบบแผน ซึ่งผู้มีอำนาจเหนือตนดังกล่าวต้องดำเนินการตอบสนองกลับ ทั้งนี้เป็นไปตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยทหาร พ.ศ. ๒๕๓๖ และคำสั่งแห่งที่ กท. กำหนดไว้

๒.๖ กิจกรรมทางการเมืองกับกองทัพ

๒.๖.๑ ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ กำลังพลอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเท่าที่มีจำกัดไว้ อย่างไรก็ตาม กำลังพลจะถูกห้ามมิให้เป็นผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งในตำแหน่งหนึ่งหรือเข้าร่วมโดยตรงในการรณรงค์หาเสียงสำหรับผู้สมัครคนใดเป็นการเฉพาะ โดยจะต้องวางตนเป็นกลาง

๒.๖.๒ กิจกรรมทางการเมืองที่สามารถทำได้ สำหรับกำลังพลที่อยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ คือ การลงคะแนนเสียง และแสดงความเห็นส่วนตัวในเรื่องส่วนบุคคลในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่ไม่เกี่ยวกับกองทัพ มีจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เพื่อแสดงความเห็นส่วนตัวในเรื่องสาธารณะ และสามารถเข้าร่วมในสมาคมทางการเมืองและการประชุมของสมาคมดังกล่าว โดยไม่ได้อยู่ในเครื่องแบบ รวมทั้งการติดสติ๊กเกอร์ทางการเมืองบนยาน พาหนะส่วนบุคคล

๒.๖.๓ กิจกรรมที่ห้ามกำลังพล ซึ่งอยู่ขณะปฏิบัติหน้าที่กระทำได้แก่ การรณรงค์ในฐานะที่เป็นฝ่ายของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การกล่าวสุนทรพจน์ต่อสาธารณชนในการรณรงค์ทางการเมือง หรือตีพิมพ์บทความทางการเมืองซึ่งลงนามหรือประพันธ์โดยสมาชิก โดยมีความมุ่งหมายเป็นการลำเอียง

๓. บทบาทของทหารในการบังคับใช้กฎหมายพลเรือน

ความสำเร็จในประวัติศาสตร์ในบทบาทของกองกำลังทหารขนแดน ในการทำหน้าที่เสมือนว่าเป็นตำรวจในบริเวณชายแดน ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมามีตัวอย่างหลายครั้งของการใช้อำนาจในทางที่ผิด ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ทหารทำหน้าที่ของตำรวจเสมือนว่าเป็นหน้าที่หลักของตนเอง หรือการที่ทหารของชาติได้รวมตัวเข้ากับตำรวจอยู่เป็นประจำ การที่ทหารเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนั้น อาจเนื่องมาจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นหรืออาชญากรรมที่มีความรุนแรง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเป็นการใช้มาตรการที่รุนแรง อันมีผลกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรงต่อเสรีภาพของบุคคล

แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการของทหารนั้น ได้ก้าวไปสู่แง่มุมใหม่ๆ และกว้างไกลขึ้น เมื่อทหารได้รับการฝึกซึ่งจะต้องดำเนินการติดต่อกับประชาชนเป็นประจำทุกวัน ในขณะที่ทหารเองก็มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย รักษาความสงบ ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม หรือแม้กระทั่งการฝึกฝนและเตรียมการให้กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของพลเรือน เพื่อให้ภารกิจบรรลุตามความมุ่งหมาย โดยพื้นฐานแล้วเมื่อทหารได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติการ ทหารมิได้ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้อำนาจของส่วนท้องถิ่น หากแต่ได้ปฏิบัติภายใต้ อำนาจของรัฐบาล และเป็นที่ยอมรับถึงความเสี่ยงของการใช้ทหารเพื่อบังคับใช้กฎหมายว่าสามารถก่อให้เกิดผลเสียหายต่อหลักการของสิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตยของรัฐบาลซึ่งมุ่งสนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชน ประเทศส่วนใหญ่ได้กำหนดแนวทางอย่างชัดเจนเพื่อแบ่งแยกหน้าที่ของทหารออกจากกิจกรรมของตำรวจ

และเพื่อประกันว่าการใช้กำลังทหารอย่างเต็มทีนั้น จะใช้ในสถานการณ์ที่ถึงขีดสุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับประเทศไทยได้มีการมอบอำนาจให้ทหารมีอำนาจบังคับใช้กฎหมายฝ่ายพลเรือนเป็นจำนวนหลายฉบับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ทหารเรือซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร จะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยไม่เป็นการลิดรอนหรือขัดขวางการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ตอนที่ ๔

สิทธิมนุษยชนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ความสัมพันธ์ของสิทธิมนุษยชนกับประชาธิปไตย เป็นความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการปกครองโดยหลักนิติธรรม จะบรรลุ ผลสำเร็จได้ดีที่สุด ก็โดยมีความยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย และเนื่องจากรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยทุกประเทศ ได้บัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ไว้ชัดเจน ซึ่งรวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็มีการบัญญัติเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจนและกว้างขวาง อาจจำแนกสิทธิและเสรีภาพตามวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยออกเป็นหลายประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ได้แก่

๑.๑ บทบัญญัติที่ห้ามลงโทษโดยการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษที่โหดร้ายหรือร้าย มนุษยธรรม การจับ การคุมขังหรือการค้นตัวจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๑.๒ เสรีภาพในเคหสถาน การเข้าไปในเคหสถาน โดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือ การตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐานจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่ กฎหมายบัญญัติ

๑.๓ เสรีภาพในการเดินทาง การเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร และการเนรเทศหรือห้ามบุคคลผู้มี สัญชาติไทย จะกระทำมิได้

๑.๔ บทบัญญัติคุ้มครองสิทธิบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียง และความเป็น อยู่ส่วนตัว

๑.๕ เสรีภาพในการสื่อสาร และห้ามมิให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารที่บุคคลติดต่อถึงกัน

๑.๖ เสรีภาพในการนับถือศาสนา

๑.๗ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นโดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย

๒. สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่

๒.๑ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองป้องกันจากการใช้อำนาจอรัฐ ในบทบัญญัติที่ว่าบุคคลไม่ต้องรับโทษ อาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ และใน คดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

๒.๒ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

๒.๒.๑ สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

๒.๒.๒ สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ในเรื่องการพิจารณาโดยเปิดเผย รับทราบ ข้อเท็จจริง เสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน

๒.๒.๓ สิทธิในคดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

๒.๒.๔ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดี มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็น ธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

๒.๒.๕ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาจำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ช่วยเหลือ ที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ

๓. สิทธิในทรัพย์สิน ได้แก่

๓.๑ สิทธิบุคคลในทรัพย์สิน การสืบมรดก ได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓.๒ ห้ามการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การกำหนดค่าตอบแทนในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์อย่างเป็นธรรม

๔. สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ได้แก่

๔.๑ เสรีภาพในการประกอบกิจการ หรืออาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

๔.๒ สิทธิได้รับหลักประกันความปลอดภัย และสวัสดิภาพในการทำงาน

๕. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การห้ามปิดกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่น การห้ามตรวจสอบข่าวหรือบทความ

๖. สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ได้แก่

๖.๑ สิทธิในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีจากรัฐ

๖.๒ เสรีภาพในทางวิชาการ

๗. สิทธิได้รับการสาธารณสุขและสวัสดิภาพจากรัฐ ได้แก่

๗.๑ สิทธิเสมอภาคในการรับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสม และได้มาตรฐาน

๗.๒ สิทธิของเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว

๗.๓ สิทธิบุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ

๗.๔ สิทธิบุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย และมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ

๘. สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน ได้แก่

๘.๑ สิทธิได้รับทราบ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานราชการ

๘.๒ สิทธิมีส่วนร่วม ในกระบวนการพิจารณาในการปฏิบัติราชการทางปกครอง อันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ

๘.๓ สิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์

๘.๔ สิทธิฟ้องร้องหน่วยงานราชการ

๘.๕ สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภค

๘.๖ สิทธิติดตามและร้องขอให้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๙. เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม ได้แก่

๙.๑ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

๙.๒ เสรีภาพในการร่วมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ ฯลฯ

๙.๓ เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง

๑๐. สิทธิชุมชน ได้แก่

๑๐.๑ สิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑๐.๒ สิทธิมีส่วนร่วม และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

วิชา กฎหมายฝ่ายพลเรือน
เรื่อง ประมวลกฎหมายอาญา

.....

ตอนที่ ๑

บทนำ

๑. กล่าวนำ

กฎหมายอาญา หมายถึงบรรดากฎหมายซึ่งวางบทบัญญัติว่าด้วยความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นๆ หรือจำง่าย ๆ ก็คือ กฎหมายว่าด้วยความผิด และกำหนดโทษ กฎหมายอาญาต้องการคุ้มครองป้องกันมิให้เกิดมีการกระทำความผิดอันเป็นปรัปักษ์อย่างร้ายแรงแก่สังคม เป็นการป้องกันมิให้เกิดมีการกระทำความผิดต่อประชาชนทั่วไป และรักษาสันติสุขในหมู่ชน กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชนประเภทหนึ่ง ซึ่งว่าด้วยความผิด และโทษทางอาญา ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายอาญา จึงได้ทำขึ้นเป็นประมวลกฎหมายอาญฉบับปัจจุบัน เริ่มใช้บังคับตั้งแต่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ขึ้น และได้แบ่งหมวดความผิดไว้

๒. งานมอบ

๒.๑ ให้นักเรียนอ่านหลักฐานนี้ให้เข้าใจก่อนเข้าห้องเรียน

๒.๒ ให้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากคำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา

๓. หลักฐานอ้างอิง ประมวลกฎหมายอาญา

๔. ความมุ่งหมาย ให้ทราบถึงลักษณะความผิดเกี่ยวกับ ชีวิต และร่างกาย และความผิดลหุโทษ

ตอนที่ ๒

ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

(ความผิดต่อชีวิต)

๑. ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

มาตรา ๒๘๘ “ ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. ฆ่า
๒. ผู้อื่น
๓. โดยเจตนา

๒. ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น (โดยเหตุฉกรรจ์ เป็นบทเพิ่มโทษ)

มาตรา ๒๘๙ “ ผู้ใด

๑. ฆ่าบุพการี

๒. ฆ่าเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่

๓. ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำตามหน้าที่ หรือ เพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วย หรือได้ช่วยเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้ว

๔. ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน

๕. ฆ่าผู้อื่นโดยทรนินหรือกระทำการทารุณโหดร้าย

๖. ข่มขืนผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น หรือ
๗. ข่มขืนผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแก่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่นเพื่อ
ปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำได้

ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. ข่ม
๒. ผู้อื่นตามที่ระบุไว้ ตั้งแต่ (๑) ถึง (๗)
๓. โดยเจตนา

๓. ความผิดฐานข่มขืนโดยไม่เจตนา

มาตรา ๒๙๐ “ผู้ใดมิได้มีเจตนาข่ม แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ต้องระวาง
โทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. เจตนา
๒. ทำร้าย
๓. ผู้อื่น
๔. จนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย

๔. ความผิดฐานทำให้คนตายโดยประมาท

มาตรา ๒๙๑ “ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้อง
ระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. กระทำโดยประมาท
๒. เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

๕. ความผิดฐานเข้าร่วมชุมนุมต่อสู้เป็นเหตุให้คนตาย

มาตรา ๒๙๔ “ ผู้ใดเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่ง
บุคคลใดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่ ถึงแก่ความตาย โดยการกระทำในการชุมนุมต่อสู้นั้น ต้อง
ระวางโทษ.....”

ถ้าผู้ที่เข้าร่วมในการชุมนุมในการต่อสู้แสดงได้ว่าได้กระทำไปเพื่อห้ามการชุมนุมต่อสู้ นั้น หรือเพื่อ
ป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ”

องค์ประกอบความผิด

๑. เข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้
๒. ระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป
๓. บุคคลหนึ่งบุคคลใด ถึงแก่ความตายโดยการกระทำในการชุมนุมต่อสู้ นั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้
ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่
๔. โดยเจตนา

ข้อยกเว้น ผู้กระทำไปเพื่อห้ามการชุมนุมต่อสู้ นั้น หรือเพื่อป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่ต้อง
รับโทษ

(ความผิดต่อร่างกาย)

๖. ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

มาตรา ๒๙๕ “ ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. ทำร้าย
๒. ผู้อื่น
๓. จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
๔. โดยเจตนา

๗. ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (โดยเหตุฉกรรจ์)

มาตรา ๒๙๖ “ ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ถ้าความผิดนั้น มีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังบัญญัติไว้ใน มาตรา ๒๘๙ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย
๒. กระทำแก่ผู้อื่น เข้าลักษณะตามที่ระบุไว้ใน มาตรา ๒๘๙ ตั้งแต่ (๑) ถึง (๗) แม้ข้อใดข้อหนึ่ง

๘. ความผิดฐานทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส

มาตรา ๒๙๗ “ ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษ.....”

อันตรายสาหัสนั้น คือ

๑. ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียขาประสาท
๒. เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถในการสืบพันธุ์
๓. เสีย แขน ขา มือ เท้า นิ้ว หรืออวัยวะอื่นใด
๔. หน้าที่เสียอย่างติดตัว
๕. แท้งลูก
๖. จิตพิการอย่างติดตัว
๗. ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต
๘. ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุพพลภาพเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณี

กิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน”

องค์ประกอบความผิด

๑. กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย
๒. จนเป็นเหตุให้รับอันตรายสาหัส ตาม (๑) ถึง (๘)

๙. ความผิดฐานทำร้ายสาหัส (โดยเหตุฉกรรจ์)

มาตรา ๒๙๘ “ ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา ๒๙๗ ถ้าความผิดนั้น มีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๙ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. กระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา ๒๙๕
๒. เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ตามมาตรา ๒๙๗
๓. มีลักษณะประการหนึ่งประการใด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๙

๑๐. ความผิดฐานข่มขู่ต่อผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส

มาตรา ๒๙๙ “ ผู้ใดเข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้อื่นระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไป และบุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่ รับอันตรายสาหัสโดยการกระทำการข่มขู่ต่อผู้อื่น ต้องระวางโทษ.....”

ถ้าผู้ที่เข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้อื่นแสดงได้ว่า ได้กระทำการไปเพื่อห้ามการข่มขู่ต่อผู้อื่น หรือเพื่อป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ”

องค์ประกอบความผิด

๑. เข้าร่วมในการข่มขู่ต่อผู้อื่น
๒. ระหว่างบุคคลตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป
๓. บุคคลหนึ่งบุคคลใดรับอันตรายสาหัส โดยการกระทำการข่มขู่ต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เข้าร่วมในการนั้นหรือไม่
๔. โดยเจตนา

๑๑. ความผิดฐานกระทำโดยประมาท ได้รับอันตรายสาหัส

มาตรา ๓๐๐ “ ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุ ให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัสต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

๑. กระทำโดยประมาท
๒. เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส

ตอนที่ ๓

ความผิดลหุโทษ

๑. หลักเบื้องต้น

๑.๑ เป็นความผิดซึ่งมีโทษเบากว่าความผิดอย่างอื่น คือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๑.๒ บทบัญญัติทั่วไปในภาค ๑ นำมาใช้ในความผิดลหุโทษในบางกรณี คือ

ก. ไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด ต่างกับหลักกฎหมายอาญาทั่วไป คือ “ บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา ก็ต่อเมื่อกระทำโดยเจตนา ” เว้นแต่ในบทบัญญัติในความผิดลหุโทษ จะมีความบัญญัติว่าผู้กระทำต้องมีเจตนา

ข. การเพิ่มโทษความผิดลหุโทษนั้น ไม่ว่าจะกระทำในครั้งก่อนหรือหลัง ไม่ถือว่าเป็นความผิดเพื่อเพิ่มโทษ

ค. การพยายามกระทำความผิดลหุโทษ “ ผู้ใดพยายามกระทำความผิดลหุโทษ ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ ”

ง. ผู้สนับสนุนในความผิดลหุโทษ ไม่ต้องรับโทษ

จ. ไม่เป็นความผิดอันยอมความได้ คือ เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน แม้จะประนีประนอมยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์แล้ว ไม่ทำให้คดีนั้นระงับลง พนักงานสอบสวน หรือผู้ว่าคดี หรืออัยการ มีอำนาจดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดได้ ไม่ว่าเปรียบเทียบปรับ หรือยื่นฟ้องต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๒. ความผิดทมิโทษในฐานต่าง ๆ ที่สำคัญ

๒.๑ ความผิดฐานบอกชื่อ ที่อยู่ หรือบอกชื่อที่อยู่อันเป็นเท็จกับเจ้าพนักงาน

มาตรา ๓๖๗ “ ผู้ใดเมื่อเจ้าพนักงานถามชื่อหรือที่อยู่ เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมาย ไม่ยอมบอก หรือ แกล้งบอกชื่อที่อยู่อันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) เมื่อเจ้าพนักงานถาม ชื่อ ที่อยู่
- ๒) เพื่อปฏิบัติตามกฎหมาย
- ๓) ไม่ยอมบอก หรือแกล้งบอก ชื่อ ที่อยู่ อันเป็นเท็จ
- ๔) เจตนา

๒.๒ ความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงาน

มาตรา ๓๖๘ “ ผู้ใด ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามกฎหมายให้มีอำนาจไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษ.....”

ถ้าการสั่งเช่นนั้นเป็นคำสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวางโทษ

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งสั่งการตามกฎหมายให้มีอำนาจไว้
- ๒) ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร
- ๓) เจตนา

โทษสูงขึ้น

- ๑) เป็นคำสั่งให้ช่วยกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงาน
- ๒) คำสั่งนั้นในกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้

๒.๓ ความผิดฐานส่งเสียง กระทำอื้ออึงโดยไม่มีเหตุอันควร

มาตรา ๓๗๐ “ ผู้ใดส่งเสียง ทำให้เกิดเสียง หรือกระทำความอื้ออึงโดยไม่มีเหตุอันสมควรจนทำให้ประชาชนตกใจหรือเดือดร้อน ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ส่งเสียง ทำให้เกิดเสียง กระทำความอื้ออึง
- ๒) โดยไม่มีเหตุอันสมควร
- ๓) จนทำให้ประชาชนตกใจ หรือเดือดร้อน

๒.๔ ความผิดฐานพาอาวุธไปในที่ชุมนุม

มาตรา ๓๗๑ “ ผู้ใดพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยเปิดเผย หรือโดยไม่มีเหตุอันควร หรือพาไปในชุมนุมที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ การรื่นเริง หรือการอื่นใด ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) พาอาวุธ
- ๒) ไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะโดยเปิดเผย หรือโดยไม่มีเหตุสมควร หรือ
- ๓) พาไปในชุมนุมชน ที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อ
 - ก. นมัสการ
 - ข. การรื่นเริง
 - ค. การอื่นใด

๒.๕ ความผิดฐานทะเลาะในทางสาธารณสถาน

มาตรา ๓๗๒ “ ผู้ใดทะเลาะกันอย่างอื้ออึงในทางสาธารณะ หรือสาธารณสถาน หรือกระทำให้
ประการอื่นใดให้เสียความสงบเรียบร้อยในทางสาธารณะ หรือสาธารณสถาน ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ทะเลาะกันอย่างอื้ออึงในทางสาธารณะ หรือสาธารณสถาน
- ๒) กระทำให้ประการอื่นในทางสาธารณะ หรือสาธารณสถานให้เสียความสงบเรียบร้อย
- ๓) เจตนา

๒.๖ ความผิดฐานไม่ช่วยผู้อยู่ในอันตรายแห่งชีวิต

มาตรา ๓๗๔ “ ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่
ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) เห็นผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายแห่งชีวิต
- ๒) ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเอง หรือผู้อื่น
- ๓) แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น

๒.๗ ความผิดฐานยิงปืนในที่ชุมชนโดยใช้เหตุ

มาตรา ๓๗๖ “ ผู้ใดยิงปืนซึ่งใช้ดินระเบิดโดยใช้เหตุ ในเมือง หมู่บ้านหรือที่ชุมนุมชน ต้องระวาง
โทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ยิงปืนซึ่งใช้ดินระเบิดโดย
- ๒) ในเมือง หมู่บ้าน ที่ชุมนุมชน
- ๓) โดยใช้เหตุ
- ๔) เจตนา

๒.๘ ความผิดฐานเมาครองสติไม่ได้ ประพฤติตนวุ่นวายในสาธารณสถาน

มาตรา ๓๗๘ “ ผู้ใดเสพสุราหรือของเมาอย่างอื่น จนเป็นเหตุให้ตนเมา ประพฤติตนวุ่นวายหรือครองสติ
ไม่ได้ ขณะอยู่ในถนนสาธารณะหรือสาธารณสถาน ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) เสพสุราหรือของเมาอย่างอื่น
- ๒) จนเป็นเหตุให้ตนเมา ประพฤติตนวุ่นวายหรือครองสติไม่ได้
- ๓) ขณะอยู่ในสาธารณะ หรือสาธารณสถาน
- ๔) เจตนา (เจตนาเสพ)

๒.๙ ความผิดฐานแสดงอาวุธในการวิวาทต่อสู้

มาตรา ๓๗๙ “ ผู้ใดชักหรือแสดงอาวุธในการวิวาทต่อสู้ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ชักหรือแสดงอาวุธ
- ๒) ในการวิวาทต่อสู้
- ๓) เจตนา

๒.๑๐ ความผิดฐานกระทำการอันควรขายหน้า

มาตรา ๓๘๘ “ ผู้ใดกระทำการอันควรขายหน้าธารกำนัลโดยเปลือยหรือเปิดเผยร่างกาย หรือกระทำ
การลามกอย่างอื่น ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) กระทำการอันควรขายหน้า
- ๒) โดย
 - ก. เปลือยร่างกาย หรือ
 - ข. เปิดเผยร่างกาย หรือ
 - ค. กระทำการลามกอย่างอื่น
- ๓) ต่อหน้าธารกำนัล
- ๔) เจตนา

๒.๑๑ ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

มาตรา ๓๔๐ “ ผู้ใด กระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) กระทำโดยประมาท
 - ๒) เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
- ๒.๑๒ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นไม่ถึงกับเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
มาตรา “ ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ใช้กำลังทำร้าย
 - ๒) ผู้อื่น
 - ๓) ไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
 - ๔) เจตนา
- ๒.๑๓ ความผิดฐานทำให้ผู้อื่นกลัว ตกใจโดยการขู่เข็ญ
มาตรา ๓๔๒ “ ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือตกใจโดยการขู่เข็ญ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือความตกใจ
 - ๒) โดยการขู่เข็ญ
 - ๓) เจตนา
- ๒.๑๔ ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา
มาตรา ๓๔๓ “ ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

- ๑) ดูหมิ่น
 - ๒) ผู้อื่น
 - ๓) ซึ่งหน้า หรือด้วยการโฆษณา
 - ๔) เจตนา
- ๒.๑๕ ความผิดฐานข่มเหง ทำให้ผู้อื่นอับอาย เดือดร้อนรำคาญ
มาตรา ๓๔๗ “ ผู้ใดในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัล กระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น หรือกระทำให้ผู้อื่น ได้รับความอับอาย หรือเดือดร้อนรำคาญ ต้องระวางโทษ.....”

องค์ประกอบความผิด

แยกออกเป็น ๒ ความผิด ดังนี้.-

ก. ความผิดวรรคแรก

- ๑) กระทำด้วยประการใด ๆ
- ๒) อันเป็นการรังแก หรือข่มเหงผู้อื่น
- ๓) ในที่สาธารณะสถาน หรือต่อหน้าธารกำนัล
- ๔) เจตนา

ข. ความผิดที่ ๒

- ๑) กระทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอายเดือดร้อนรำคาญ
- ๒) ในที่สาธารณะสถานหรือต่อหน้าธารกำนัล
- ๓) เจตนา

ตอนที่ ๔

บทสรุป

ลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเกี่ยวกับผิด ชีวิตและร่างกาย และความผิดหลุโทษ เป็นลักษณะความผิดบางอย่างในประมวลกฎหมายอาญานั้น ยังมีลักษณะความผิดลักษณะอื่น ๆ นอกจากนี้ก็หลายความผิดที่ต้องศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม อีกต่อไป.-

วิชา กฎหมายฝ่ายพลเรือน
เรื่อง พ.ร.บ.ต่างๆ ที่มีโทษทางอาญา
ตอนที่ ๑
บทนำ

๑. กล่าวนำ

กฎหมายที่มีโทษทางอาญา อาญา หมายถึงบรรดากฎหมายซึ่งวางบทบัญญัติว่าด้วยความผิด และกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นๆ หรือจำง่าย ๆ ก็คือ กฎหมายว่าด้วยความผิด และกำหนดโทษ กฎหมายอาญาต้องการคุ้มครองป้องกันมิให้เกิดมีการกระทำความผิดอันเป็นปรีกษอย่างร้ายแรงแก่สังคม เป็นการป้องกันมิให้เกิดมีการกระทำความผิดต่อประชาชนทั่วไป และรักษาสันติสุขในหมู่ชน การกำหนดโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่างๆ ตามโทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาถือเป็นมาตรการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิดอีก อีกประการหนึ่งคือเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือเป็นแนวคิดให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ถลำตัวลึกไปสู่การกระทำความผิดมากขึ้น

๒. งานมอบ

๒.๑ ให้นักเรียนอ่านหลักฐานนี้ให้เข้าใจก่อนเข้าห้องเรียน

๒.๒ ให้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากคำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา

๓. หลักฐานอ้างอิง ประมวลกฎหมายอาญา ,พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องยาเสพติด

๔. ความมุ่งหมาย ให้ทราบถึงลักษณะความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ตอนที่ ๒

ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืนฯ

๑. ความหมายของอาวุธปืน

อาวุธปืน หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ยิง ไปทำอันตรายร่างกายถึงสาหัสได้ ปืนที่ไม่อาจทำอันตรายร่างกายถึงสาหัสได้โดยสภาพ เช่น ปืนเด็กเล่น ไม่ใช่อาวุธปืนตามความหมายของกฎหมาย ตามกฎหมายเรียกว่า”สิ่งเทียมอาวุธปืน” ปืนที่ใช้ยิงไม่ได้ เช่น **ซาร์ต** ถือเป็น ส่วนหนึ่งของอาวุธปืน แต่พลุ สะดุดส่องแสง แบบเอ็ม ๔๙ AI ไม่มีสภาพเป็นเครื่องกระสุนปืน และไม่มี สภาพเป็นอาวุธ แต่ถ้ามีไว้โดยไม่ได้รับอนุญาตก็มีความผิดเช่นกัน

ส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืนตามกฎหมายให้ถือเป็นอาวุธปืนด้วย เช่น

๑) ลำกล้อง

๒) เครื่องลูกเลื่อน หรือส่วนประกอบสำคัญของเครื่องลูกเลื่อน

๓) เครื่องลั่นไก หรือส่วนประกอบสำคัญของเครื่องลั่นไก

๔) เครื่องส่งกระสุน ของกระสุน หรือส่วนประกอบสำคัญของ สิ่งเหล่านี้ แต่พานท้ายปืนสายสะพาย ไม่ประดับด้ามปืน ไม่ใช่อาวุธปืน

๒. การขออนุญาต

ประชาชนจะมีและใช้อาวุธปืนต้องขออนุญาตต่อนายทะเบียน สำหรับ คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ยื่นคำร้องขอที่กองทะเบียน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำหรับคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดให้ยื่นคำร้องขอต่อนายอำเภอท้องที่

การขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนต้องขอเพื่อ

- ป้องกันตัวหรือทรัพย์สินของตน
- สำหรับใช้ในการกีฬาหรือล่าสัตว์

๓. ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน

การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนเหล่านี้ ได้แก่

- ๑) ทำ โดยมีได้รับอนุญาต
- ๒) ซื้อ โดยมีได้รับอนุญาต
- ๓) มี โดยมีได้รับอนุญาต
- ๔) ใช้ โดยมีได้รับอนุญาต
- ๕) ส่ง เข้ามาจากนอกราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาต
- ๖) นำ เข้ามาจากนอกราชอาณาจักรโดยมิได้รับอนุญาต

ความผิดทั้ง ๖ ประการ ถ้าเป็นเพียงเกี่ยวกับ ส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืน หรือ “มีกระสุนปืน” ก็ถือว่ามีความผิดเช่นเดียวกัน

ผู้ที่มิได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน แต่ครอบครองอาวุธปืนที่เป็นของผู้อื่นซึ่งได้รับอนุญาตให้มีและใช้ตามกฎหมายก็มีความผิดเช่นกัน

คำว่า “มีอาวุธปืน” หมายถึง มีกรรมสิทธิ์หรือมีไว้ในครอบครอง

“มีกรรมสิทธิ์” หมายถึง เป็นเจ้าของอาวุธปืน

มีไว้ในครอบครอง หมายถึง ยึดถืออาวุธปืนโดยมีเจตนายึดถือเพื่อตน

“ยึดถือ” หมายถึง กิริยาที่รับ ถือ หรือเอามารักษาไว้

“ยึดถือเพื่อตน” หมายถึง กิริยาที่จับ ถือ หรือเอาอาวุธปืนมา รักษาไว้ในลักษณะที่แสดงอาการหวงการยึดถือเพื่อตนนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นการยึดถือไว้โดยเป็นเจ้าของเสมอไป

การรับฝากปืนจากผู้อื่นในระยะเวลาอันสั้น หรือการเอาปืนของผู้อื่น มาถือไว้ชั่วคราว ไม่ถือว่ามียาอาวุธปืนไว้ในครอบครอง

๔. การครอบครองปืนของผู้อื่น

การครอบครองปืนของผู้อื่นที่ไม่ผิดกฎหมายมี ๓ กรณี คือ

(๑) ผู้ครอบครองอาวุธปืนที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้อื่น เท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาอาวุธนั้นมีให้สูญหาย และผู้ครอบครองนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ที่จะ มี และใช้อาวุธปืนได้ เช่น

- บิดานายดำ เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ต่อมา บิดานายดำตาย นายดำจึงครอบครองอาวุธปืนนั้น เพื่อรอแจ้งการตายภายในกำหนด ๓๐ วันนับแต่วันที่ทราบการตาย และขอรับมรดกของบิดา ดังนี้ นายดำไม่มีความผิด

- นาย ก เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน ต่อมา นาย ก วิกลจริต นาง ข ภริยาของนาย ก จึงครอบครองอาวุธปืนของนาย ก เพื่อ รอส่งมอบอาวุธปืนและใบอนุญาตแก่นายทะเบียน นาง ข ไม่มีความผิด

- เก็บอาวุธปืนมีทะเบียนได้ตั้งใจว่าจะนำไปมอบให้นาย ทะเบียน ก็ถูกจับก่อน ดังนี้ไม่มีความผิด แต่ถ้าผู้เก็บอายุแค่ ๑๕ ปี (ยังมี อาวุธปืนไม่ได้) หรือปืนที่เก็บได้เป็นปืนเถื่อน ดังนี้ถ้าผู้เก็บได้เอามาใช้ก็มีความผิดด้วย

(๒) ครอบครองอาวุธปืนของราชการทหาร และตำรวจ และของ หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ

(๓) ครอบครองอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนประจำเรือเดินทะเล

รถไฟ และอากาศยานตามปกติ ซึ่งได้แสดงและให้พนักงานศุลกากรตรวจสอบตามกฎหมายแล้ว
หมายเหตุ ควรสังเกตว่ากฎหมายยกเว้นให้แต่อาวุธปืนของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มิได้ยกเว้นแก่ตัวข้าราชการ หรือพนักงาน รัฐวิสาหกิจ

๕. การพกพาอาวุธปืน

กฎหมายห้ามมิให้บุคคลพกพา อาวุธปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่ได้รับใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว เว้นแต่เป็น กรณีมีติดตัวเมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์ เช่นถือ ปืนติดตามคนร้าย หรือไฟไหม้บ้านต้องขนของและปืนหนีออกจากบ้าน หรือ ต้องพกปืนเพื่อป้องกันตัว เพราะนำเงินจำนวนมากติดตัวไปต่างจังหวัด เป็นต้น

แต่มีข้อสังเกตว่า ไม่ว่าในกรณีใดกฎหมายห้ามเด็ดขาด มิให้พาอาวุธปืนไปโดยเปิดเผย หรือพาไปในชุมชนที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ การรื่นเริง การมหรสพหรือการอื่นใด หมายความว่าถึงแม้จะมีใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน ติดตัวก็ตาม ก็ไม่สามารถพกพาอาวุธปืนโดยเปิดเผย หรือพาไปในชุมนุมชน ที่จัดให้มีขึ้น เพื่อการดังกล่าว แต่กฎหมายไม่ห้ามสำหรับเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทหาร และตำรวจซึ่งอยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ หรือประชาชนผู้ได้รับมอบหมายให้มีหรือใช้อาวุธปืน ซึ่งอยู่ในระหว่างการช่วยเหลือราชการ และมีเหตุจำเป็นต้องมีและใช้อาวุธปืน ในกรณีนั้น

สำหรับผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตให้พกพาในกรุงเทพฯ คือ อธิบดีกรมตำรวจ ในต่างจังหวัดคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด

๖. การมีอาวุธปืนเพื่อเก็บ

ผู้ใดประสงค์จะมีอาวุธปืนไว้เพื่อเก็บก็ต้องขออนุญาตด้วย การเก็บใน ที่นี้หมายถึงการมีไว้โดยไม่ใช้อาวุธปืน

นั้น เช่น การเก็บไว้เป็นที่ระลึก เป็นต้น

การมีอาวุธปืนเพื่อเก็บ “การเก็บ” ในที่นี้หมายถึง การมีไว้โดยไม่ใช้อาวุธปืนนั้น เช่น การ เก็บไว้เป็นที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งผู้ใดที่ต้องการจะมีอาวุธปืนไว้เพื่อเก็บก็จำเป็น จะต้องขออนุญาตจากทางราชการด้วย โดยผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ให้ไปขอใบอนุญาตมีอาวุธปืนไว้เพื่อเก็บ ณ กองทะเบียน กรมตำรวจ ส่วน คนที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดให้ยื่นขอใบอนุญาตต่อนายทะเบียนท้องถิ่น

ใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนไว้เพื่อเก็บ จะออกให้แก่อาวุธปืนดังต่อไปนี้เท่านั้น คือ

- ๑) อาวุธปืนที่นายทะเบียนเห็นว่าชำรุดจนใช้ไม่ได้
- ๒) อาวุธปืนแบบพ่นสมัย เช่น ปืนที่ใช้ในสมัยโบราณ, ปืนที่เป็นของเก่าแก่
- ๓) อาวุธปืนที่เป็นรางวัลจากการแข่งขันยิงปืนในทางราชการเพราะฉะนั้นถ้าเป็นอาวุธปืนประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ย่อมไม่ได้รับใบอนุญาตให้มีไว้เพื่อเก็บนอกจากนี้แล้วกฎหมายยังมีข้อห้ามเกี่ยวกับอาวุธปืนที่มีไว้เพื่อเก็บอีกด้วย คือ

- ๑) ห้ามมิให้อิงอาวุธปืนนั้น
- ๒) ห้ามมิให้มีเครื่องกระสุนที่จะใช้สำหรับอาวุธปืนที่จะมีไว้เพื่อเก็บ

หมายเหตุ ผู้ใดที่มีอาวุธไว้เพื่อเก็บโดยมิได้รับอนุญาต ถือว่ามีความผิดต้อง ได้รับโทษตามกฎหมาย

๗. การขออนุญาต

การที่ประชาชนจะมีหรือใช้อาวุธปืนได้โดยถูกกฎหมายนั้นจำเป็นต้องขออนุญาตจากทางราชการ ก่อน ซึ่งเมื่อทางราชการอนุญาตแล้ว ก็จะได้ออกใบอนุญาตให้ไป ใบอนุญาตที่เกี่ยวกับอาวุธปืนที่สำคัญ ได้แก่

- (๑) ใบอนุญาตให้ซื้ออาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนส่วนบุคคล(แบบ ป.๓)
- (๒) ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนส่วนบุคคล (แบบ ป.๔ มี ๒ ประเภทด้วยกัน ได้แก่
 - ใบอนุญาตแบบชั่วคราว มีอายุ ๖ เดือนนับแต่วันที่ยื่นขอ ใบอนุญาตนั้น
 - ใบอนุญาตแบบถาวร ใช้ได้ตลอดเวลาที่ได้รับใบอนุญาต ยังเป็นเจ้าของอาวุธปืนนั้นอยู่

- **สถานที่ในการขออนุญาต** สำหรับผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ให้ยื่นขออนุญาตต่อนายทะเบียน กองทะเบียน สตช. ส่วนผู้มี ภูมิลำเนาอยู่ที่ต่างจังหวัดให้ยื่นคำร้องขอต่อนายอำเภอท้องที่เมื่อได้ยื่นคำร้องขอใบอนุญาตต่อทางราชการแล้ว นายทะเบียนก็จะ พิจารณาว่าควรจะออกใบอนุญาตให้ผู้ขอหรือไม่ ซึ่งมีข้อสังเกตที่สำคัญ ๆ ดังนี้

(๑) ในการออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืนนั้น จะออกให้ได้ใน ๓ กรณีเท่านั้น คือ

- ๑) เพื่อใช้ในการป้องกันตนเองและทรัพย์สิน
- ๒) เพื่อใช้ในการเล่นกีฬา
- ๓) เพื่อใช้ในการยิงล่าสัตว์

ถ้าไม่เข้ากรณีใดกรณีหนึ่งในสามกรณีนี้ทางราชการมักจะ ไม่ ออกใบอนุญาตให้

(๒) ใบอนุญาตหนึ่งใบจะออกให้สำหรับอาวุธปืนหนึ่งกระบอกเท่านั้น

(๓) ทางราชการจะไม่ออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้ ให้แก่อาวุธที่เป็น อาวุธสงคราม

(๔) ผู้ที่จะขอใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืนได้นั้นจะต้องเป็นบุคคล ที่ไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามตามกฎหมาย อาทิเช่น บุคคลผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ(อายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์) บุคคลที่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือ เสมือนไร้ความสามารถ (คนวิกลจริต.คนจิตฟั่นเฟือน), บุคคลที่ไม่มีอาชีพ และรายได้ คนจรจัด บุคคลผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งนอกจากนี้ทางราชการจะไม่ออกใบอนุญาตให้แก่บุคคลซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่ที่บุคคลนั้น ขออนุญาตน้อยกว่าหกเดือน

- **ขั้นตอนในการออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืน** ในขั้นแรกนายทะเบียนจะออกใบอนุญาตให้ซื้ออาวุธ (แบบ ป.๓) และใบอนุญาต ให้มีหรือใช้อาวุธปืนแบบชั่วคราว (แบบ ป.๔ ชั่วคราว) ให้ก่อน ทั้งนี้ เพื่อ ที่จะให้ผู้ขอใบอนุญาตไปจัดการหาซื้ออาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืนมาให้ พร้อมเสียก่อนโดยไม่ผิดกฎหมายจากนั้นให้ผู้ขอใบอนุญาตนำอาวุธปืนดังกล่าว ไปให้นายทะเบียนตรวจสอบว่าอาวุธปืนและเครื่องกระสุนที่จัดหามานั้น มีชนิดและขนาดตรงตามที่ระบุไว้ในแบบ ป.๓ และ ป.๔ ชั่วคราวหรือไม่ ถ้า ตรง นายทะเบียนก็จะออกใบอนุญาตให้มี และใช้อาวุธปืนอย่างถาวร (แบบ ป.๔ ถาวร) ต่อไป แต่ทั้งนี้จะต้องนำเอาอาวุธปืนไปให้นายทะเบียนตรวจสอบภายในกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ได้ออกใบอนุญาตชั่วคราวให้ ถ้าเกินกำหนด ๖ เดือนดังกล่าวไป ต้องถือว่าผู้ขออุทธรณ์นั้นมียาอาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืนไว้ในความครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต

หมายเหตุ

กรณีที่ซื้ออาวุธปืนจากเจ้าของที่ได้รับอนุญาตแล้ว ผู้ซื้อจะต้องไปขอรับใบอนุญาตให้ซื้ออาวุธปืนนั้นจากนายทะเบียนก่อน จากนั้นให้ผู้ขอซื้อนำใบอนุญาตให้ซื้อไปขอรับปืนจากผู้ขายได้เลย หรือจะไปหานายทะเบียนพร้อมกันทั้งผู้ซื้อและเจ้าของปืน ซึ่ง นายทะเบียนก็จะทำการออกแบบ ป.๔ ให้ผู้ซื้อต่อไป

๘. การโอนอาวุธปืน

กฎหมายห้ามมิให้โอนอาวุธปืนให้แก่บุคคลที่ไม่ได้รับใบอนุญาตให้มี และใช้อาวุธปืน แม้ผู้โอนจะเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนได้ แต่ถ้า โอนอาวุธปืนให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับใบอนุญาตผู้โอนจะมีความผิด “การโอน” หมายถึง การโอนกรรมสิทธิ์อาวุธปืนของตนให้ผู้อื่นเป็น เจ้าของ

การรับโอนอาวุธปืนทางมรดก

ในกรณีที่เจ้าของอาวุธปืนซึ่งมีใบอนุญาตอยู่แล้วถึงแก่ความตาย กฎหมายกำหนดให้ทายาทของผู้ตาย หรือ บุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีอาวุธปืน เครื่อง กระสุนปืน หรือใบอนุญาตให้มี หรือใช้อาวุธปืนของผู้ตาย ไปแจ้งการตาย ของเจ้าของปืนให้นายทะเบียนทราบภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รู้ถึงการตายของผู้ตาย ถ้าไม่มาแจ้งถือว่ามีความผิด ต้องโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท สำหรับนายทะเบียนที่จะไปแจ้งการตายดังกล่าวได้ ได้แก่

- ๑) นายทะเบียนท้องที่ที่ออกใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืนนั้น
- ๒) นายทะเบียนท้องที่ที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่
- ๓) นายทะเบียนท้องที่ที่ผู้แจ้งการตายมีภูมิลำเนาอยู่

เมื่อได้แจ้งการตายต่อนายทะเบียนแล้ว ให้ทายาทผู้ได้รับอาวุธซึ่งเป็น มรดกของผู้ตาย ไปติดต่อกับนายทะเบียนท้องที่ภายใน ๖ เดือน นับแต่วัน ที่ผู้ตาย (เจ้าของปืน)ถึงแก่ความตาย เพื่อขอรับใบอนุญาตใหม่ ทั้งนี้ เพราะถึงแม้ว่าทายาทจะได้กรรมสิทธิ์ใอาวุธปืนนั้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังถือว่าเป็นการ มีอาวุธไว้ในความครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต ซึ่งผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นจึงต้องยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนท้องที่ เพื่อขอใบอนุญาตให้มีหรือใช้อาวุธปืน(แบบ ป.๔) ซึ่งทางราชการก็จะพิจารณาว่า ทายาทหรือผู้ขออนุญาตมีคุณสมบัติที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่มีก็จะจัดการออกใบอนุญาตให้ต่อไป

๙. กรณีต้องแจ้งนายทะเบียน

- (๑) อาวุธปืนหายหรือถูกทำลายต้องแจ้งนายทะเบียนภายใน ๑๕ วัน
- (๒) ใบอนุญาตสูญหายหรือถูกทำลาย ต้องขอใบอนุญาตแทน ภายใน ๓๐ วัน นับแต่ทราบเหตุการณ์สูญหายหรือถูกทำลาย
- (๓) ถ้าผู้ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนตาย ทายาทต้องแจ้งนายทะเบียนภายใน ๓๐ วัน นับแต่ทราบวันตายของผู้ได้รับใบอนุญาต มิฉะนั้นมีความผิด
- (๔) ผู้ได้รับใบอนุญาต ย้ายที่อยู่ ต้องแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนภายใน ๑๕ วันนับแต่วันย้าย โดยต้องแจ้ง ๒ ที่ คือแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ ย้ายออกภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายออก และแจ้งต่อนายทะเบียนที่ย้ายเข้าภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายเข้า ใครไม่แจ้งมีความผิด
- (๕) ผู้ได้รับใบอนุญาต หากกลายเป็นผู้ไม่มีสิทธิรับใบอนุญาตใน ภายหลัง เช่นกลายเป็นคนวิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถ ต้องคืนอาวุธ ปืนและใบอนุญาตต่อนายทะเบียนโดยมิชักช้า มิฉะนั้นจะมีความผิด
- (๖) ผู้ได้นำอาวุธปืนมาจากต่างประเทศ ต้องส่งมอบอาวุธปืนแก่ พนักงานศุลกากร หรือแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่โดยมิชักช้า มิฉะนั้นจะมี ความผิด

๑๐. การเพิกถอนใบอนุญาต

นายทะเบียนมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตได้ถ้าออกให้โดยหลงผิด หรือผู้ได้รับอนุญาตเป็นคนเคยต้องโทษมาก่อน เป็นต้น เมื่อเพิกถอนแล้วผู้รับอนุญาตต้องมอบปืนและใบอนุญาตคืนแก่นายทะเบียนโดยไม่ชักช้า

อนึ่ง การให้ผู้อื่นใช้ใบอนุญาตหรือการใช้ใบอนุญาตของผู้อื่น มีโทษ ถึงจำคุก

บทความที่เกี่ยวข้อง

การปฏิบัติเกี่ยวกับการพกพาอาวุธปืน

ตามบันทึก ตร.ที่ 0501 /30476 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2517 กำหนดแนวทางในการปฏิบัติของข้าราชการตำรวจ ให้ใช้ดุลพินิจในการตรวจค้น จับกุมผู้พกพาอาวุธปืนไปในที่สาธารณะสถานให้เป็นการถูกต้องตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 371 ได้บัญญัติไว้ ต่อมาได้มีคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 44 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 8 ทวิ แห่ง พ.ร.บ. อาวุธปืนฯ พ.ศ. 2490 ขึ้นอีก ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปัจจุบันยังคงมีปัญหาเมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจค้นพบบุคคลพกพาอาวุธปืนไปในที่สาธารณะ โดยมีเพียงใบอนุญาต ให้มีและใช้อาวุธปืน (ป. 4) แต่ยังไม่ได้รับใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว (ป. 12) ก็มักจะควบคุมตัวมาดำเนินคดีทุกรายไป ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกตรวจค้น และจับกุม เพื่อให้การปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้อง จึงขอชักชวนความเข้าใจในการปฏิบัติเพิ่มเติมดังนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 8 ทวิ แห่ง พ.ร.บ.อาวุธปืนฯ พ.ศ. 2490 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งคณะ

ปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 44 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ข้อ 3 กำหนดว่า ห้ามมิให้ผู้ใดพกพาอาวุธปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว เว้นแต่กรณีต้องมีติดตัวเมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่เหตุการณ์ ไม่ว่ากรณีใด ห้ามมิให้พกพาอาวุธปืนไปโดยเปิดเผยหรือพาไปในที่ชุมนุมชน ที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อมัสการ การรื่นเริง การมหรสพ หรือการอื่นใด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายยังคงเปิดโอกาส ให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์นำเอาอาวุธปืนที่ตนมีไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้พกพาติดตัวไปเพื่อป้องกันตัวและทรัพย์สินได้ ภายในขอบเขตที่กฎหมายให้กระทำได้ตามแนวคำชี้ขาดไม่ฟ้องคดีของอธิบดีกรมอัยการเกี่ยวกับการพกพาอาวุธปืนไปในเมืองหมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ โดยที่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้พกพาจากเจ้าพนักงานซึ่งถือว่าโดยสภาพเป็นกรณีที่ต้องมีอาวุธปืนติดตัวเมื่อมีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่เหตุการณ์ มีแนวทางพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ถ้าได้นำอาวุธปืนใส่กระเป่าเก็บไว้ในช่องเก็บของท้ายรถ ซึ่งไม่สามารถหยิบใช้ได้ทันทีทันใด
2. เอาอาวุธปืนใส่กระเป่าใส่กุญแจแล้ววางไว้ในรถซึ่งไม่สามารถหยิบใช้ได้ทันทีทันใด
3. ไปเก็บเงินจากลูกค้าต่างจังหวัด จำนวนเป็นหมื่นๆ นำติดตัวมาแล้วมีอาวุธปืนได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนแล้ว ใส่ช่องเก็บของหน้ารถยนต์เพื่อป้องกันตัวและทรัพย์สิน
4. ไปเก็บเงินจากลูกค้าต่างจังหวัด นำอาวุธปืนติดตัวมาด้วย โดยแยกอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนออกจากกัน ใส่กระเป่าเอกสารไว้ที่พนักเบาะหลังรถยนต์
5. ห่ออาวุธปืน และแหวนบรรจุกระสุนปืน (แมกกาซีน) แยกออกคนละห่อเก็บไว้ในกระโปรง รถยนต์ซึ่งใส่กุญแจ

แมกกาซีนเป็นอาวุธปืนหรือไม่

ตาม พรบ.อาวุธปืนบอกว่า “อาวุธปืน” หมายความว่าความรวมตลอดถึงอาวุธทุกชนิดซึ่งใช้ส่งเครื่องกระสุนปืนโดยวิธีระเบิด หรือกำลังดันของแก๊สหรืออัดลมหรือเครื่องกลไกอย่างใด ซึ่งต้องอาศัยอำนาจของพลังงานและส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธนั้นๆ ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าสำคัญและได้ระบุไว้ในกฎกระทรวง

...กฎกระทรวงฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๔๙๑)ออกตามความในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนวัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐

...ข้อ ๑ ส่วนของอาวุธปืนซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็น “อาวุธปืน” ตามความ ในมาตรา ๔ (๑) คือ

...(๔) เครื่องส่งกระสุน ของกระสุน หรือส่วนประกอบสำคัญของสิ่งเหล่านี้

...แมกกาซีน เรียกแบบไทยๆว่า ช่องบรรจุกระสุนปืน = ของกระสุน ตามความหมาย ของ ข้อ ๑ (๔) ซึ่งน่าจะเป็นอาวุธปืน ตามกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว

ผลตรวจจาก ศพฐ.เป็นอาวุธปืน ตาม ม ๔ (๑)

...ส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืนที่เป็นชิ้นส่วนสำคัญ ในการประกอบอาวุธปืนหรือเพื่อการใช้อาวุธปืน...เช่น ไกปืน ลำกล้อง ของบรรจุกระสุน ฯ...

...วัตถุประสงค์ของกฎหมาย ก็เพื่อป้องกันการแยกชิ้นส่วนอาวุธปืน จะอ้างว่าชิ้นส่วนของอาวุธปืน ไม่ใช่อาวุธปืน โดยหากชิ้นส่วนต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธสามารถนำไปรวมกันประกอบเป็นอาวุธปืนขึ้นมาได้..ก็ถือว่าชิ้นส่วนนั้น เป็นอาวุธปืน ผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต ครอบครองไว้มีความผิดตามกฎหมาย

อาวุธปืน ชัดเจน และถ้าแม็กประเภทบรรจุเกิน 20 นัด (ยกเว้นลูกกระต ปากลำกล้องไม่เกิน ๕.๖ มม.) เป็นอาวุธปืนที่ไม่สามารถออกใบอนุญาตให้ได้ ด้วย (กฎกระทรวงฯ ฉบับ ๑๘)

การขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน (กรณีใบอนุญาต แบบ ป.๓แต่ยังไม่ได้ใบอนุญาต แบบ ป.๔)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5139/2545 การขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืน ต้องไปยื่นคำขอต่อนายทะเบียนอาวุธปืนก่อนเมื่อนายทะเบียนอาวุธปืนอนุญาตให้ซื้ออาวุธปืนได้ จะออกใบอนุญาตให้ซื้ออาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน (แบบ ป.3) ให้ ผู้ขอจึงนำใบ ป.3 ไปซื้ออาวุธปืน แล้วจึงนำไปแสดงต่อนายทะเบียนอาวุธปืนเพื่อออก

ใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืน (แบบ ป.4) ต่อไปตามขั้นตอนดังกล่าวถือว่านายทะเบียนอาวุธปืนได้ ส่วนการไปซื้อ จนกระทั่งออกไป ป.4 เป็นขั้นตอนเพื่อควบคุมอาวุธปืนให้รู้ว่าแต่ละกระบอกอยู่ในครอบครองของผู้ใด ไม่ได้หมายความว่าผู้ขอพึงได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนเมื่อนายทะเบียนอาวุธปืนออกไป ป.4 ให้ประกอบกับการที่จำเลยซื้อและครอบครองอาวุธปืนของกลางตามใบ ป.3 และดำเนินการขอออกไป ป.4 จนได้รับใบ ป.4 ก่อนที่ใบ ป.3 จะสิ้นอายุ แสดงว่าจำเลยไม่มีเจตนาจะฝ่าฝืนกฎหมาย จึงไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับใบอนุญาต จำเลยได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนของกลางก่อนที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอาวุธปืนของกลางจึงไม่ใช่สิ่งที่มีไว้เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 จึงรับอาวุธปืนของกลางไม่ได้

กรณีศึกษา

เรื่องที่ ๑ ผู้ต้องหาถูกตำรวจจับได้ในขณะขับรถยนต์ไปเก็บเงินลูกค้าที่ผู้ต้องหาขายยาที่จังหวัดสมุทรสาครเป็นเงินจำนวน ๓๕,๐๐๐ บาท ผู้ต้องหาอ้างว่านำอาวุธปืนติดตัวไปเพื่อป้องกันทรัพย์สิน ปืนดังกล่าวผู้ต้องหาได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้โดยถูกต้องแล้ว พร้อมกับแสดงเงินสด ๓๕,๐๐๐ บาท ให้พนักงานสอบสวนดูไว้เป็นหลักฐานปรากฏว่าตำรวจค้นปืนได้จากที่เก็บของด้านหน้าซ้าย ของรถยนต์คันที่ผู้ต้องหาขับไป อธิบดีกรมอัยการชี้ขาดว่า ผู้ต้องหาไม่ได้พาอาวุธปืนไปโดยเปิดเผย แต่ได้เก็บไว้ในที่เก็บของมิดชิด และการที่ผู้ต้องหาไปเก็บเงินจากลูกค้าต่างจังหวัดเป็นจำนวนมาก โดยพาอาวุธปืนซึ่งได้รับอนุญาตให้มีและใช้แล้วติดตัวไปด้วยนั้น นับว่ามีเหตุจำเป็นและเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์ จึงชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๗๑ พรบ.อาวุธปืนฯ มาตรา ๘ ทวิ , ๗๒ ทวิ ฯลฯ

กรณีศึกษา

เรื่องที่ ๒ .. ผู้ต้องหาถูกจับได้พร้อมปืนสั้นขนาด .๓๘ มีทะเบียนแล้ว กับมีกระสุนในลูกไม่ ๒ นัด และกระสุนอยู่ในซองกระสุนอีก ๒๘ นัด ของทั้งหมดอยู่ในกระเป๋าสีไว้ในกระโปรงท้ายรถยนต์ของผู้ต้องหา อธิบดีกรมอัยการชี้ขาดว่า ผู้ต้องหานำอาวุธปืนของตนที่ได้รับอนุญาตให้มีและใช้แล้ว ใส่ไว้ในกระเป๋าสี และเอากระเป๋าสีไว้ในกระโปรงรถยนต์ซึ่งใส่กุญแจ โดยสภาพมิใช่เป็นการพาอาวุธติดตัวและมีใช้โดยเปิดเผย จึงชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา ฯลฯ

กรณีศึกษา

เรื่องที่ ๓ .. ผู้ต้องหาขับรถยนต์บรรทุก ๑๐ ล้อมาตามถนนสายธนบุรี – ปากท่อถูกตำรวจจับที่ด่านตรวจรถ พร้อมปืนกับกระสุน ๗ นัดซึ่งผู้ต้องหาได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้แล้ว แต่ไม่มีใบพกพา ปืนดังกล่าวอยู่ในกระเป๋าสีบนตะแกรงเหล็กเหนือที่นั่งของผู้ต้องหา อธิบดีกรมอัยการชี้ขาดว่า ผู้ต้องหานำอาวุธปืนใส่ไว้ในกระเป๋าสี เก็บไว้ในตะแกรงเหล็กเหนือศีรษะที่นั่งคนขับ โดยสภาพจึงไม่เป็นการพาอาวุธปืนติดตัว ไม่เป็นความผิด จึงชี้ขาดไม่ฟ้อง

ตอนที่ ๓

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

การก่อเกิดและความเป็นมาของกฎหมาย

เหตุที่มีการตรากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดียาเสพติดขึ้น ก็เนื่องมาจากด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่อาชญากรรมที่มีลักษณะพิเศษ และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำการแสวงหาพยานหลักฐานที่ใช้วิธีการเดิมเช่นเดียวกับอาชญากรรมทั่วไป ไม่อาจนำมาใช้กับอาชญากรรมยาเสพติดให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมาย ทำให้การรวบรวมเบาะแส ข้อมูล หรือ

พยานหลักฐานในการกระทำความผิดมักถูกตัดตอน ไม่สามารถเชื่อมโยงหรือนำไปสู่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ รวมทั้งจำนวนคดียาเสพติดที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี

จึงสมควรที่จะมีการกำหนดกระบวนการพิเศษในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นเป็นการเฉพาะ เช่นเดียวกับในต่างประเทศ อาทิ ประเทศกรีซ ประเทศเยอรมนี และประเทศออสเตรเลีย ที่ได้มีการใช้มาตรการสืบสวนเพื่อดำเนินการกับองค์กรอาชญากรรม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การอำพราง (Undercover) หรือการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) ฯลฯ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวน และการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ฎีกา และอายุความ เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับใหม่ เริ่มมีการกล่าวถึงนับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นต้นมา โดยในการประชุมคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ครั้งที่ ๓/๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๐ ได้มีการพิจารณาถึงความจำเป็นไปได้ของการพิจารณาความอาญาฉบับใหม่ ทั้งในลักษณะจัดตั้งเป็นคณะหรือจัดตั้งแผนกภายในศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ต่อมาศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) พิจารณาแล้วเห็นควรให้มีการยกร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ขึ้นโดยฉพาะ จึงได้มีคำสั่งที่ ๖๒/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๔๖ แต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. จากนั้นได้มีการบรรจุร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ไว้ในแผนพัฒนากฎหมายกระทรวงยุติธรรม และมีนำเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อกระทรวงยุติธรรม คณะรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบตามลำดับ จนกระทั่งสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการลงมติในวาระที่สาม เห็นสมควรประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาฉบับใหม่ ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๖๐/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๑ มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด ๑๘๐ วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การมีผลใช้บังคับและสาระสำคัญของกฎหมาย

พ.ร.บ.วิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.๒๕๕๐ จะเริ่มมีผลใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นับตั้งแต่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๑ เป็นต้นไป ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว แบ่งออกเป็น ๖ หมวด รวม ๒๔ มาตรา กล่าวคือ

หมวด ๑ การสืบสวน

หมวด ๒ การสอบสวน

หมวด ๓ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น

หมวด ๔ อุทธรณ์และฎีกา

หมวด ๕ การบังคับโทษปรับ

หมวด ๖ อายุความ

โดยมีสาระสำคัญที่บัญญัติรูปแบบ และลักษณะของการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างไปจากเดิม ดังนี้

๑. การสืบสวนด้วยวิธีอำพราง (Undercover หรือ UC)

การอำพราง หมายความว่า การดำเนินการทั้งหลายเพื่อปิดบังโดยลวงให้เข้าใจไปในทางอื่น หรือเพื่อให้รู้ความจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน (มาตรา ๗) โดยการปฏิบัติการอำพราง (Undercover operation) ตามมาตรานี้เป็นการปฏิบัติการเข้าไปปะปนอยู่ในองค์กรของผู้กระทำความผิด เพื่อเก็บ

รวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงการล่อซื้อ โดยตลอดการปฏิบัติการจะมีการปกปิดตัวตน (identity) ของผู้ปฏิบัติการ แต่ผู้ปฏิบัติการอำพรางจะไม่สามารถร่วมกระทำผิดอาญาอื่นกับผู้กระทำความผิด โดยการขออนุญาตปฏิบัติการอำพรางตามมาตรา ๖๖ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

๒. การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery หรือ CD)

หมายความว่า การครอบครองชั่วคราว ซึ่งยาเสพติดเพื่อส่งต่อแก่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ คำสั่ง หรือการสะกดรอยติดตามของเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ การส่งต่อนั้นให้รวมถึงการนำเข้าหรือส่งออก เพื่อการส่งต่อในหรือนอกราชอาณาจักรด้วย การครอบครองภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงาน เป็นมาตรการสืบสวนพิเศษที่ใช้ในการขยายผลการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่

๓. ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน

กำหนดให้เจ้าพนักงานอาจขอให้บุคคลใด ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษเฉพาะในเรื่องหนึ่งเรื่องใด เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ได้ (มาตรา ๗) และกำหนดให้ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานที่ไม่ต้องรับผิดชอบการส่วนตัว ในบรรดาความเสียหายที่เกิดขึ้น เว้นแต่จะได้กระทำด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

นอกจากนี้ เจ้าพนักงานอาจร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด และการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มาตรา ๑๐)

๔. การส่งของกลางยาเสพติดตรวจพิสูจน์

กำหนดให้พนักงานสอบสวน ส่งมอบยาเสพติดของกลางที่ยึดได้จากการจับกุมให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์ภายใน ๓ วันทำการ นับแต่วันที่ได้รับของกลาง (มาตรา ๑๑)

๕. การสืบพยานลับหลังจำเลย

กำหนดให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ แต่ต้องให้อีกฝ่ายความของจำเลยถามค้านและนำสืบพยานหลักฐานได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจำเลยมีทนายความถ้าปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยคนใดจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐาน สูญหาย หรือยากแก่การนำสืบในภายหลัง อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี จึงกำหนดให้จำเลยต้องมีทนายความและสามารถซักค้านได้ (มาตรา ๑๒)

๖. การพิพากษาโดยไม่ต้องสืบพยาน

หลักการนี้กำหนดให้ศาลสามารถพิพากษาคดีโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานได้ ถ้าจำเลยรับสารภาพในทุกคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ตอนที่ ๔

เรื่อง “ความผิดเกี่ยวกับการจราจร”

๑. กล่าวนำ

การจราจรตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก ผู้ขับขี่และคนเดินเท้า ฯลฯ จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และเงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับการจราจรเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการจราจร จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ว่าด้วยการจรรยาบรรณ และเมื่อเจ้าหน้าที่ดังกล่าวพบว่าผู้ขับขี่หรือคนเดินเท้า ฯลฯ ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจรรยาบรรณหรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้นๆ ก็มีอำนาจที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้เช่น ว่ากล่าวตักเตือน ออกใบสั่ง เรียกเก็บหรือยึดใบอนุญาตขับขี่ ยึดหน่วงรถ เป็นต้น

เนื่องจากสารวัตรทหารเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายฝ่ายทหาร ที่มีหน้าที่ควบคุมการจราจรในกิจการทหารได้ทั้งภายในบริเวณที่ตั้งหน่วยทหารและภายนอกบริเวณที่ตั้งหน่วยทหาร จึงมีปัญหานั้นที่จะต้องนำมาพิจารณาว่าสารวัตรทหาร เป็นเจ้าหน้าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการจรรยาบรรณด้วยหรือไม่และมีอำนาจหน้าที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

๒. ความมุ่งหมาย

ให้ทราบถึงอำนาจของเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ว่าด้วยการจรรยาบรรณ การเปรียบเทียบกับอำนาจของสารวัตรทหาร ในการควบคุมจราจรในกิจการทหาร

๓. หลักฐานอ้างอิง

๓.๑. พ.ร.บ. จรรยาบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๒

๓.๒ พ.ร.บ. รถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒

๓.๓ พ.ร.บ. ทางหลวง พ.ศ. ๒๕๓๕

๓.๔ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๙๐

๓.๕ พ.ร.บ. รถยนต์ทหาร พ.ศ. ๒๕๓๖

๓.๖ ข้อบังคับ กท. ว่าด้วยการใช้รถยนต์ทหาร พ.ศ. ๒๕๔๐

๓.๗ รส. ๑๙-๒๕

๓.๘ แนวสอน วิชา “กฎหมายฝ่ายทหาร” เรื่อง “การพิจารณาในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายจราจร”

๓.๙ แนวสอนวิชา “กฎหมายฝ่ายทหาร” เรื่อง “วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความผิดจราจร”

๔. งานมอบ

๔.๑ ให้ นทน. ศึกษาแนวสอนนี้ให้เข้าใจก่อนเข้ารับฟังการสอนของผู้สอน

๔.๒ ให้ นทน. ศึกษาโดยการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง

๔.๓ ให้ นทน. เตรียมปัญหาในทางปฏิบัติมาถกแถลง

เจ้าพนักงานตามกฎหมายจราจร

๑. เจ้าพนักงาน

เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจรตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก และเป็นเจ้าพนักงานมี ๔ ประเภท คือ

(๑) “เจ้าพนักงานจราจร” หมายความว่า ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานจราจร

(๒) “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจร

(๓) “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ตรวจการตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก

(๔) “อาสาจราจร” หมายความว่า ผู้ซึ่งผ่านการอบรมตามหลักสูตรอาสาจราจรและได้รับแต่งตั้งจากอธิบดีกรมตำรวจให้ช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการ

จราจรทางบก ในการปฏิบัติหน้าที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมายดังกล่าว อาสาจราจรเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

๒. อำนาจของเจ้าพนักงานจราจร

อำนาจของเจ้าพนักงานจราจร มีดังต่อไปนี้

๒.๑ เพื่อความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจร มีอำนาจกำหนดให้บริเวณหรือพื้นที่ใดที่เจ้าของที่ดินได้เปิดให้ประชาชนใช้ในการจราจรเป็นทางตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก

๒.๒ ในทางสายใดหรือเฉพาะในทางตอนใดที่เห็นว่าถ้าได้ออกประกาศ ข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการจราจรแล้วจะเป็นการปลอดภัยและสะดวกในการจราจร มีอำนาจออกประกาศข้อบังคับหรือระเบียบดังต่อไปนี้

(๑) ห้าม รถทุกชนิดหรือบางชนิดเดิน หยุด หรือจอด เลี้ยวรถ กลับรถ หรือถอยหลังรถ

(๒) กำหนด ให้รถเดินได้ทางเดียว ระยะเวลาจอดรถในทางแคบ หรือที่คับขันอัตราความเร็วของรถในทางภายในอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ช่องหรือแนวทางเดินรถขึ้นและลง ทางเดินรถทางเอกและทางเดินรถทางโท การจอดรถหรือที่จอดพักรถ ระยะทางตอนใดให้ขับรถเข้าไปในเส้นกึ่งกลางของทางที่กำหนดไว้ได้ การใช้คอมไฟ และการใช้เสียงสัญญาณ

(๓) กำหนดระเบียบ การใช้ทางหรือช่องเดินรถสำหรับรถบางประเภท,การใช้รถโรงเรียน, การบรรทุกคนโดยสารสำหรับรถจักรยาน, การจอดรถที่ซำรุ่ด หักพัง ตลอดจนรถที่ซ่อมแซมในทาง, การข้ามทางของคนเดินเท้าบนทางที่ไม่มีทางข้าม

(๔) ควบคุม ขบวนแห่หรือการชุมนุมสาธารณะ ควบคุมหรือห้ามเลี้ยวรถในทางร่วม ทางแยก

๒.๓ ยึด รื้อถอน ทำลาย หรือทำให้สิ้นไปซึ่งสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจรที่ผู้อื่นนอกจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงาน ทำ ติดตั้ง หรือทำให้ปรากฏ ซึ่งสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจรในทางที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๒.๔ เมื่อได้ประกาศกำหนดให้ช่องเดินรถใดเป็นช่องเดินรถประจำทาง กรณีจำเป็นเกี่ยวกับการจราจรมีอำนาจประกาศให้รถบรรทุกทุกคนโดยสารประเภทหนึ่งประเภทใดที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาจะต้องเดินในช่องเดินรถประจำทางในทางสายใดตอนใดก็ได้

๒.๕ อนุญาตให้ผู้ใดเดินแหว เดินเป็นขบวนแห่หรือเดินเป็นขบวนใดๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร โดยกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติ

๒.๖ ออกคำสั่งห้ามขี่ จูง ไล่ต้อน หรือปล่อยสัตว์ไปบนทางใดๆ เมื่อพิจารณาเห็นว่าการขี่ จูง ไล่ต้อนหรือปล่อยสัตว์ดังกล่าวจะกีดขวางการจราจร หรือจะก่อให้เกิดความสกปรกบนทาง

๒.๗ เมื่อมีเหตุจำเป็นและเป็นการชั่วคราวมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ผู้ใด วาง ตั้ง ยื่น หรือแขวนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระทำด้วยประการใดๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร

๒.๘ อนุญาตให้รถเข้าขบวนแห่ต่างๆ หรือรถที่นำมาใช้เฉพาะเพื่อการโฆษณาสินค้าหรือมหรสพที่แห่หรือโฆษณาไปตามทางได้ เว้นแต่ขบวนแห่หรือการโฆษณานั้นเป็นของทางราชการ รถนั้นไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาต

๒.๙ อนุญาตเป็นหนังสือให้มีการแข่งขันรถในทางได้

๒.๑๐ อนุญาตให้รถที่มีล้อหรือส่วนที่สัมผัสผิวทางไม่ใช่ยางมาใช้ในทางเดินรถได้

๒.๑๑ ในกรณีที่มีความจำเป็นที่รถโรงเรียน รถบรรทุกหรือรถบรรทุกคนโดยสารจะต้องบรรทุก คน สัตว์ หรือสิ่งของนอกเหนือไปจากหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงเมื่อเจ้าของรถร้องขอ จะผ่อนผันโดยอนุญาตเป็นหนังสือเป็นการชั่วคราวเฉพาะรายก็ได้

๒.๑๒ ผบ.น. ,ผบ.ก.,ผบ.จ.ร. และ ผบ.ท.ล. หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากบุคคลดังกล่าว มีอำนาจสั่งยึดใบอนุญาตขับขี่ของผู้ขับขี่ที่ได้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก มีกำหนดครั้งละไม่เกินหกสิบวัน และอาจบันทึกการยึดและคะแนนไว้ด้านหลังใบอนุญาตขับขี่ที่ถูกยึด และดำเนินการอบรมทดสอบผู้ขับขี่ที่กระทำความผิดซ้ำตั้งแต่สองครั้งภายในหนึ่งปี รวมทั้งสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ ที่เสียคะแนนมากของผู้ขับขี่นั้น มีกำหนดครั้งละไม่เกินเก้าสิบวัน

๓. อำนาจของเจ้าพนักงานจราจรและพนักงานเจ้าหน้าที่

อำนาจของเจ้าพนักงานจราจรและพนักงานเจ้าหน้าที่มีดังต่อไปนี้

๓.๑ มีอำนาจอนุญาตให้ผู้ขับขี่ขับรถเข้าไปในเขตปลอดภัยได้ในกรณีจำเป็น

๓.๒ ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน หรืออุบัติเหตุเกิดขึ้นทำให้ไม่ปลอดภัย หรือไม่สะดวกในการจราจรในอาณาบริเวณใด มีอำนาจดำเนินการได้ตามที่เห็นสมควร และจำเป็นเกี่ยวกับการจราจรในอาณาบริเวณนั้น เพื่อให้เกิดความปลอดภัยหรือความสะดวกในการจราจรชั่วระยะเวลาเท่าที่จำเป็น ดังต่อไปนี้

(๑) ห้าม รถทุกชนิดหรือบางชนิด หรือคนเดินเท้าเดินในทางสายใด หรือเฉพาะทางตอนใด หยุดหรือจอดรถในทางสายใดหรือเฉพาะทางตอนใด เลี้ยวรถ กลับรถหรือถอยหลังรถในทางสายใดหรือเฉพาะทางตอนใด

(๒) กำหนด ทางสายใดหรือเฉพาะทางตอนใดให้รถเดินได้ทางเดียว

๓.๓ มีอำนาจจัดให้มีการตรวจสอบผู้ขับขี่รถบางประเภทตามที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา ว่าได้เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์กดจิตและประสาทกลุ่มแอมเฟตามีนหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่นที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือไม่

๓.๔ มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่เคลื่อนย้าย หรือเคลื่อนย้าย หรือใช้เครื่องมือบังคับไม่ให้เคลื่อนย้ายรถที่หยุดหรือจอดอยู่อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก และการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

มีอำนาจยึดหน่วงรถนั้นไว้ได้ จนกว่าจะได้รับชำระค่าใช้จ่ายในการที่รถถูกเคลื่อนย้ายหรือถูกใช้เครื่องมือบังคับไม่ให้เคลื่อนย้าย และค่าดูแลรักษา ระหว่างที่รถอยู่ในความครอบครองของเจ้าพนักงานจราจรและพนักงานเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจนำรถนั้นออกขายทอดตลาดได้ในกรณีที่เจ้าของ หรือผู้ขับขี่ไม่ชำระค่าใช้จ่ายและค่าดูแลรักษาเมื่อพ้นกำหนดสามเดือน

๓.๕ มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถในกรณี

(๑) รถนั้นมีสภาพไม่ถูกต้อง กล่าวคือ มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรง หรืออาจเกิดอันตราย หรืออาจทำให้เสื่อมเสียสุขภาพอนามัยแก่ผู้ใช้ คนโดยสารหรือประชาชน มาใช้ในทางเดินรถ

(๒) เพื่อทำการตรวจสอบในเมื่อรถนั้นมีสภาพเครื่องยนต์ก่อให้เกิดก๊าซ ผุ่น ควน ละอองเคมี หรือเสียงเกินเกณฑ์ที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษามาใช้ในทางเดินรถ

(๓) เห็นว่าผู้ขับขี่หรือบุคคลใดในรถนั้นได้ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก หรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้นๆ

๓.๖ มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่รถที่มีสภาพไม่ถูกต้อง ตามข้อ ๓.๕ (๑) ซ่อมหรือแก้ไขรถให้ถูกต้อง และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ระงับการใช้รถที่มีสภาพไม่ถูกต้องตามข้อ ๓.๕ (๒) เป็นการชั่วคราว และให้เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ซ่อมหรือแก้ไขรถให้ถูกต้อง

๓.๗ มีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ที่ขับรถว่าในขณะนั้นหย่อนความสามารถ ในอันที่จะขับรถหรือเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นหรือไม่

๓.๘ มีอำนาจที่จะกล่าวกล่าวตักเตือนผู้ขับขี่ หรือออกใบสั่งให้ผู้ขับขี่ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบ เว้นแต่ความผิดที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๕๗ ทวิ มาตรา ๑๕๙ มาตรา ๑๖๐ และมาตรา ๑๖๐ ทวิ ในกรณีที่พบว่าผู้ขับขี่ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก หรือกฎหมายอื่นเกี่ยวกับรถนั้นๆ ในกรณีที่ไม่พบตัวผู้ขับขี่ก็ให้ติดหรือผูกใบสั่งไว้ที่รถที่ผู้ขับขี่เห็นได้ง่าย

ในการออกใบสั่งให้ผู้ขับขี่ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบ จะเรียกเก็บใบอนุญาตขับขี่ไว้เป็นการชั่วคราวก็ได้แต่ต้องออกใบรับแทนใบอนุญาตขับขี่ให้แก่ผู้ขับขี่ไว้

๔. อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่

อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ มีดังต่อไปนี้ (นอกเหนือจากข้อ ๓)

๔.๑ เพื่อความปลอดภัย หรือความสะดวกในการจราจรในทางเดินรถ ที่มีสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจร เมื่อเห็นสมควรจะให้สัญญาณจราจรเป็นอย่างอื่นก็ได้

๔.๒ เพื่อความปลอดภัย หรือความสะดวกในการจราจรในวงเวียนที่ได้ติดตั้งสัญญาณจราจร หรือเครื่องหมายจราจรไว้ หรือไม่มีสัญญาณจราจร หรือเครื่องหมายจราจรไว้เมื่อเห็นสมควร จะให้สัญญาณจราจรเป็นอย่างอื่นก็ได้

๔.๓ มีอำนาจทำ ติดตั้ง หรือทำให้ปรากฏซึ่งสัญญาณจราจร หรือเครื่องหมายจราจรในทาง

๔.๔ มีอำนาจยึดรถคันที่ผู้ขับขี่ได้ขับรถก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล หรือทรัพย์สินของผู้อื่นในทางไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือไม่ก็ตาม แต่ผู้ขับขี่นั้นได้หลบหนีไป หรือไม่แสดงตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ไว้จนกว่าคดีถึงที่สุดหรือได้ตัวผู้ขับขี่

๕. อำนาจของผู้ตรวจการ

ผู้ตรวจการมีอำนาจดังต่อไปนี้

๕.๑ สั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถ เพื่อทำการตรวจสอบในเมื่อรถนั้นมีสภาพเครื่องยนต์ก่อให้เกิดก๊าซ ผุน ควัน ละอองเคมี หรือเสียงเกินเกณฑ์ที่ ผบ.ตร. กำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษามาใช้ในทางเดินรถ

๕.๒ สั่งเป็นหนังสือให้ระงับการใช้รถที่มีสภาพไม่ถูกต้องตามข้อ ๕.๑ เป็นการชั่วคราวและให้เจ้าของรถหรือผู้ขับขี่ซ่อมหรือแก้ไขรถนั้นให้ถูกต้อง

๖. หน้าที่อาสาจราจร

อาสาจราจรมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๖.๑ ตรวจ ควบคุมและจัดการจราจรบริเวณที่มีการจราจรติดขัด คับคั่ง หรือในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น

๖.๒ ดูแลการหยุดรถ จอดรถ การข้ามทาง

๖.๓ ชี้แจง ตักเตือน แนะนำ ประชาสัมพันธ์

๖.๔ รายงานการกระทำผิดของผู้ขับขี่ การชำรุดเสียหายขัดข้องของเครื่องหมายจราจรและสัญญาณจราจร ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเพื่อดำเนินการต่อไป

๖.๕ แจ้งอุบัติเหตุการจราจรให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดยมิชักช้า

๗. อำนาจของเจ้าพนักงานอื่นที่เกี่ยวกับการจราจร

๗.๑ พนักงานสอบสวน มีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) ทำการสอบสวนบรรดาความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยการจราจรทางบกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๒) เปรียบเทียบหรือกล่าวตักเตือนบรรดาความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการจราจร ทางบก เว้นแต่ความผิดที่กำหนดโทษไว้ในมาตรา ๑๕๗ ทวิ มาตรา ๑๕๙ มาตรา ๑๖๐ และมาตรา ๑๖๐ ทวิ

(๓) จัดให้มีการตรวจสอบผู้ขับขี่รถบางประเภทตาม ที่ ผบ.ตร. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ว่าได้เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทกลุ่มแอมเฟตามีนหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่น ที่ ผบ.ตร. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือไม่

(๔) เก็บใบอนุญาตขับขี่ที่เจ้าพนักงานจราจร หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งมอบให้และคืนใบอนุญาตขับขี่เมื่อได้กล่าวคัดเตือน หรือทำการเปรียบเทียบปรับและผู้ขับขี่ได้ชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบแล้ว

(๕) มีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ที่ขับรถว่าในขณะนั้น หย่อนความสามารถในอันที่จะขับรถ หรือเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นหรือไม่

(๖) มีอำนาจปล่อยตัวผู้ต้องหาไปชั่วคราวโดยไม่มีประกันได้ เมื่อผู้ต้องหาหรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องร้องขอในกรณีที่ผู้ขับขี่ได้ขับรถชน หรือโดนคนเดินเท้าที่ข้ามทางนอกทางข้ามและอยู่ในระหว่างทางข้ามกับเครื่องหมายจราจรแสดงเขตทางข้าม หรือที่ข้ามทางนอกทางข้ามโดยตลอด ข้าม หรือผ่านสิ่งปิดกั้น หรือมีเหตุผลอันสมควรเชื่อว่าผู้ขับขี่ซึ่งเป็นผู้ต้องหาได้ใช้ความระมัดระวังที่ไม่ให้รถชนหรือโดนคนเดินเท้าและให้สัญญาณเตือนคนเดินเท้าให้รู้ตัวเมื่อจำเป็นแล้ว

(๗) ออกหมายเรียกผู้ขับขี่ หรือเจ้าของรถให้มารายงานตัว ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือเจ้าของรถซึ่งได้รับใบสั่งแล้วไม่ชำระค่าปรับตามที่กำหนด

(๘) แจกเป็นหนังสือไปยังนายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ และตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบกในกรณีที่ไม่สามารถส่งหมายเรียกให้แก่ผู้ขับขี่ หรือเจ้าของรถซึ่งได้รับใบสั่งแล้ว ไม่ชำระค่าปรับตามที่กำหนด

๗.๒ ศาล ศาลมีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) สั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ขับขี่ที่แข่งรถในทางโดยมิได้รับอนุญาต

(๒) สั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ของผู้ขับขี่ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกหรือกฎหมายอันเกี่ยวกับรถนั้น ๆ และความปรากฏแก่ศาลว่าหากผู้นั้นขับรถต่อไปอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น

การจราจรในกิจการทหาร

๑. การจราจรในกิจการทหาร

สารวัตรทหารเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่มีหน้าที่ในการควบคุมการจราจรในกิจการทหาร และสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการจราจรในกิจการทหารได้ ทั้งภายในบริเวณที่ตั้งหน่วยทหารและภายนอกบริเวณที่ตั้งหน่วยทหาร ทั้งในยามปกติและในเวลาไม่ปกติ และในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นย่อมได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร

๒. สารวัตรทหารกับกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก

สารวัตรทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการจราจรในกิจการทหาร เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร แต่ไม่เป็นเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทหาร

ในปัญหานี้ ได้มีการพิจารณาในระดับ กท.และ มท.ดังนี้

๒.๑ ทอ. เคยมีข้อหารือถึง กท. ให้พิจารณาว่าเจ้าหน้าที่สารวัตรทหารอากาศ เป็นเจ้าพนักงานจราจรตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกหรือไม่

เรื่องนี้ได้ผ่านการพิจารณาจาก ธน.ตามหนังสือ ธน.ที่ ธน. ๑๐๖๕/๑๗ เรื่อง ขอให้พิจารณา ให้เจ้าหน้าที่สารวัตรทหารอากาศเป็นเจ้าพนักงานตาม พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ลง ๑๓ เม.ย.๑๗ ซึ่ง ธน.ได้เสนอให้ กท.หารือกับ มท.เพื่อให้ มท.พิจารณา กท.จึงได้มีหนังสือหารือ มท.ตามหนังสือ กท.ที่ กท ๐๒๐๒/๑๐๗๓๓ ลง ๑๑ พ.ค.๑๗

และเมื่อ ๓๐ ก.ย.๑๗ มท.ได้ตอบปัญหานี้แก่ กท.ตามหนังสือ มท.ที่ มท.๑๕๐๑/ ๑๐๘๖๗ เรื่อง การพิจารณาให้เจ้าหน้าที่สารวัตรทหารอากาศเป็นเจ้าพนักงานจรรยาบรรณฯ ความว่า “มท.ได้ส่งให้กรมตำรวจ พิจารณาคำร้องของ กท.แล้ว และได้รับรายงานว่า ความมุ่งหมายของ กท.เพียงแต่ต้องการให้สารวัตรทหาร อากาศมีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติงานควบคุมการจรรยาบรรณเจ้าหน้าที่ตำรวจ เฉพาะจุดบริเวณทางเข้า-ออก ของ ทอ.ซึ่งการควบคุมดังกล่าวนี้ เป็นงานระดับพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้นมิใช่งานในระดับเจ้าพนักงาน จรรยาบรรณ และการแต่งตั้งสารวัตรทหารอากาศเป็นเจ้าพนักงานจรรยาบรรณนี้ ตาม พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ มิได้ให้อำนาจ รวม.มท.ที่จะแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นกรณีพิเศษได้..... ฯลฯ”

ดังนั้น สารวัตรทหารแม้จะปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมการจรรยาบรรณ ในกิจการทหาร ก็ไม่ ทำให้สารวัตรทหารเป็นเจ้าพนักงานจรรยาบรรณ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการจรรยาบรรณ พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ เพราะอำนาจในการแต่งตั้งเจ้าพนักงานจรรยาบรรณเป็นอำนาจของ รวม.มท.ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวมิได้ให้อำนาจ รวม.มท.ในการแต่งตั้งบุคคลอื่นนอกจากนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร เป็นเจ้าพนักงานจรรยาบรรณ

และในกรณีเดียวกันตามกฎหมายว่าด้วยการจรรยาบรรณ พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ก็มีได้ให้อำนาจ รวม.มท. ที่จะ แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจรรยาบรรณเป็นกรณีพิเศษได้ ฉะนั้น รวม.มท. ก็ไม่สามารถที่จะแต่งตั้งให้ สารวัตรทหารเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ได้

๒.๒ สท.ทบ.ได้เสนอ ทบ.เพื่อขอแก้ไข พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ตามหนังสือ สท.ทบ. ที่ กท ๑๔๒๔/๕๘๖ เรื่อง การแก้ไข พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ลง ๑๖ เม.ย.๓๔ โดยมีสาระสำคัญในการขอ แก้ไขกฎหมายดังกล่าวคือ

(๑) มาตรา ๔(๓๘) “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ตำรวจซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุม การจรรยาบรรณ สารวัตรทหารและเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารซึ่งกระทรวงกลาโหมกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจรรยาบรรณ ในกิจการทหาร

(๒) มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มี อำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานจรรยาบรรณ กับออกกฎกระทรวงกำหนดกิจการอื่น เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการ ควบคุมการจรรยาบรรณในกิจการทหารและให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดกิจการเพื่อปฏิบัติการตาม พระราชบัญญัตินี้ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมการจรรยาบรรณในกิจการทหาร

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

และเมื่อ ๓๐ เม.ย. ๓๕ มท.ได้ตอบปัญหานี้แก่ กท.ตามหนังสือ มท.ที่ มท.๐๕๐๘.๔๑/๗๖๐๔ เรื่อง ขอแก้ไข พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ลง ๓๐ เม.ย.๓๕ ความว่า “เนื่องจากปัจจุบันเมื่อทางทหารจัด กิจกรรมหรือมีราชการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการจรรยาบรรณ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ความร่วมมือดำเนินการ อำนาจความสะดวกการจรรยาบรรณให้เป็นที่ยอมรับและไม่มีปัญหาอุปสรรค ในขั้นนี้จึงยังไม่มีมีความจำเป็นต้อง แก้ไขกฎหมายแต่อย่างใด”

และเมื่อ ๑๒ มิ.ย. ๓๕ ผบ.ทบ.ได้อนุมัติตามข้อเสนอของ กท.ทบ.ท้ายหนังสือ กท.ทบ.ที่ กท ๐๔๐๑/๘๖๒๔ เรื่อง ขอแก้ไข พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ ลง ๕ มิ.ย.๓๕ ความว่า “เห็นควรระงับเรื่อง การขอแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.จรรยาบรรณ พ.ศ.๒๕๓๗ และแจ้งให้ สท.ทบ.ทราบ”

๓. ปัญหาในการควบคุมการจราจรในกิจการทหาร

เมื่อสารวัตรทหารที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมการจราจรในกิจการทหาร มิได้เป็นเจ้าพนักงานจราจร พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ตรวจการตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ และมีได้อบรมเป็นอาสาจราจรตามกฎหมายดังกล่าว แต่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาเช่น

- พลเรือนเป็นผู้ขับซึ่รถยนต์ส่วนบุคคลเข้ามาภายในบริเวณที่ตั้งหน่วยทหาร และได้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับหรือแบบธรรมเนียมของทหารที่เกี่ยวข้องกับการจราจร แล้วสารวัตรทหารจะปฏิบัติต่อพลเรือนผู้ขับซึ่ขึ้นได้อย่างไร

- ทหารผู้ขับซึ่รถยนต์ส่วนบุคคลที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทหาร ภายในบริเวณที่ตั้งหน่วยทหารเกี่ยวกับการจราจร สารวัตรทหารจะปฏิบัติอย่างไร

- ทหารผู้ขับซึ่รถยนต์ส่วนบุคคลหรือผู้ขับรถซึ่ซึ่รถยนต์ทหารที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย จราจรของฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายทหารภายนอกบริเวณที่ตั้งหน่วยทหารแล้ว สารวัตรทหารจะปฏิบัติต่อผู้ขับซึ่หรือผู้ขับรถได้อย่างไร

ปัญหาต่างๆ ดังที่ยกตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการจราจรในกิจการทหาร และเป็นเรื่องที่สารวัตรทหารจะต้องศึกษาถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ และจดจำนำไปใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการจราจรในกิจการทหารต่อไป

สรุป

เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการจราจรตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ คือ เจ้าพนักงานจราจร พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ตรวจการ และอาสาจราจร ส่วนสารวัตรทหารนั้นมิได้เป็นเจ้าหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังกล่าวจึงไม่ใช่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการจราจรตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒

ดังนั้น ในการควบคุมการจราจรในกิจการทหารของสารวัตรทหาร จึงทำให้สารวัตรทหารไม่สามารถที่จะนำอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว มาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ได้

ฉะนั้น นทน. จึงต้องศึกษาหลักการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปพิจารณาปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

วิชา กฎหมายฝ่ายพลเรือน
เรื่อง วิธีพิจารณาความอาญา
ตอนที่ ๑
บทนำ

1. กล่าวนำ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายที่บัญญัติวิธีการสืบสวน สอบสวนและพิจารณาพิพากษาความผิดทางอาญา กล่าวคือ เมื่อมีผู้กระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น วิธีการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมอันเป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติโดยเริ่มตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน จับกุม คืบขัง ดำเนินการฟ้องร้องเพื่อให้ศาลพิจารณาโทษจำเลยตามโทษานุโทษ หลักใหญ่ของการศึกษาจึงเน้นหนักที่วิธีการเป็นเรื่องที่กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์รายละเอียดเป็นกรณีๆ ไป การศึกษา ป.วิ.อาญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลในการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาความผิดทางอาญา

2. งานมอบ

ให้นักเรียนอ่านหลักฐานนี้ให้เข้าใจก่อนเข้าเรียน

3. หลักฐานอ้างอิง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4. ความมุ่งหมาย

ให้ทราบถึงหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่นผู้เสียหาย อำนาจการสืบสวน การจับ ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือราษฎร การค้นของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

ตอนที่ ๒

บุคคลหรือองค์กรใน ป.วิ.อาญา

๑. ผู้เสียหาย

ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๔) บัญญัติว่า “ ผู้เสียหาย ” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจการจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา ๔ , ๕ และ ๖ จากบทบัญญัติของ ม. ๒ (๔) จะเห็นว่าผู้เสียหายมีสองประเภทคือ ผู้เสียหายที่แท้จริง ประเภทหนึ่ง และผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม มาตรา ๔ , ๕ และ ๖ อีกประเภทหนึ่ง

ก. ผู้เสียหายที่แท้จริง คือ บุคคลดังต่อไปนี้.-

(๑) ต้องเป็นบุคคล ผู้เสียหายในทางอาญานั้นจะต้องเป็นบุคคล โดยจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือเป็นนิติบุคคลก็ได้

(๒) ต้องมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น การกระทำความผิดทางอาญา คือการกระทำหรือละเว้นกระทำที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ อาจจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือตาม พ.ร.บ. อื่นๆ ก็ได้ เช่น พ.ร.บ.จราจรทางบก , พ.ร.บ.ความผิดอันเกิดจากการใช้เคาะ การกระทำความผิดนั้นอาจกระทำโดย เจตนา ประมาท หรือแม้แต่ไม่เจตนา หรือความผิดลหุโทษ

(๓) กระทำผิดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้น หมายความว่า การกระทำความผิดเป็นเหตุและเป็นผลที่ทำให้บุคคลนั้นได้รับความเสียหาย แยกหลักพิจารณาดังนี้.-

๑) เกิดความเสียหาย เมื่อมีการกระทำความผิดอาญา จะต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น กล่าวคือ หากกระทำต่อบุคคลอื่นโดยไม่มีกฎหมาย ให้อำนาจที่จะกระทำได้อีกก็ต้องถือว่าบุคคลอื่นนั้น

๒) มีกฎหมายคุ้มครองบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย กล่าวคือ แม้จะมีความเสียหายเกิดขึ้น ก็ต้องดูต่อไปว่า ความเสียหายนั้นเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือตกแก่บุคคลใด กฎหมายคุ้มครองให้บุคคลใดเป็นผู้เสียหาย ความสำคัญอยู่ที่ว่าบางกรณีเป็นเรื่องคาบเกี่ยว ต้องพิจารณาถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของบุคคลเหล่านั้น เช่น ลักทรัพย์ในบ้านของสามีภรรยา มีปัญหาว่าสามีหรือภรรยาจะเป็นผู้เสียหาย จึงต้องดูกฎหมายสารบัญญัติอื่น ๆ ประกอบ เช่น กรณีดังกล่าวกฎหมายให้สามีภรรยาจัดการทรัพย์สินร่วมกัน ก็ต้องถือว่าทั้งสามีภรรยาต่างก็เป็นผู้เสียหายร่วมกัน

(๔) ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย บุคคลจะเป็นผู้เสียหายในทางอาญาได้นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ที่ว่าผู้นั้นจะต้องเป็นผู้เสียหาย “ โดยนิตินัย ” อีกด้วย

๑) ต้องมิใช่ผู้สมัครใจเข้ารับผลร้ายหรือเสี่ยงภัยเข้ารับผลร้ายนั้น การสมัครใจหรือการเสี่ยงภัยเข้ารับผลร้ายเทียบกับหลักทางแพ่งที่ว่า “ ความยินยอมไม่เป็นละเมิด ” คือ เมื่อตนเองได้รู้ถึงภัยที่เกิดขึ้นหรือควรจะได้เช่นนั้นก็ยังคงสมัครใจเข้ารับภัยอันนั้น ดังนั้นมาฟ้องร้องเอาผิดทางอาญาใด ๆ มิได้

ตัวอย่าง ยินยอมเสียดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายที่จะฟ้องผู้ให้กู้ตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

๒) ต้องไม่มีส่วนผิด หรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด การเจตนาเข้าร่วมในการกระทำความผิดย่อมถือได้ว่า มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นด้วยความผิดจึงเป็นผลมาจากการกระทำของผู้นั้นร่วมอยู่ด้วย หลักกฎหมายทั่วไปไม่ยินยอมอนุญาตให้บุคคลใดได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดของตนเอง

ตัวอย่าง สมัครใจเข้าวิวาททำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่อาจฟ้องอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกาย

ตัวอย่าง ต่างคนต่างทะเลาะด่ากัน ไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายที่จะมาฟ้องร้องขอให้ลงโทษฐานหมิ่นประมาทซึ่งหน้า

๓) ความเสียหายนั้นต้องไม่เกิดจากความผิดอันทุจริตมุ่งที่จะฝ่าฝืนกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดี หลักข้อนี้ทำนองเดียวกัน กฎหมายแพ่งที่ว่า การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพนันหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ย่อมต้องเป็นโมฆะ

ตัวอย่าง ก. หลอก ข. ว่าจะขายธนบัตรปลอมให้ ข. ข. ให้เงิน ก. ไปปรากฏว่า ก. ไม่มีธนบัตรปลอมให้ ข. ไม่อาจฟ้องว่า ก. ฉ้อโกง

ข้อสังเกต เมื่อผู้เสียหายโดยตรง ไม่มีฐานะเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยแล้ว ผู้เสียหายจัดการแทนย่อมมิได้ เช่น หญิงยินยอมให้ผู้อื่นทำแท้ง เป็นกรณีสมัครใจเข้ารับผลร้ายนั่นเอง จึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ดังนั้นหากหญิงตายลงบิดาของหญิงไม่อาจใช้สิทธิจัดการแทนในการฟ้องร้องผู้กระทำให้หญิงถึงแก่ความตายได้ หรือการสมัครใจวิวาททำร้ายกัน ฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งตาย บิดามารดาของผู้ตายไม่อาจฟ้องร้องได้

ข. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย (มาตรา ๔ , ๕ , ๖) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเป็นแต่เพียงบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรง แต่กฎหมายเห็นว่าในบางกรณีผู้เสียหายจริง ๆ ไม่อาจหรือไม่อยู่ในฐานะที่อาจดำเนินการได้เองจึงได้จัดให้มีบุคคลจัดการแทนผู้เสียหายไว้ในมาตรา ๔ , ๕ และ ๖ ซึ่งบุคคลตามมาตราดังกล่าวมีฐานะเสมือนเป็นผู้เสียหาย ใช้สิทธิผู้เสียหายได้ทุกกรณี ป.วิอาญามาตรา ๓ และจัดได้ว่าเป็นผู้เสียหายอีกจำนวนหนึ่ง

(๑) สามี – ภรรยา ป.วิอาญา มาตรา ๔ บัญญัติว่า “ ในคดีอาญา ซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เอง โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตของสามีก่อน ”

วรรคสอง ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๕ (๒) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภริยาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยแจ้งชัดจากภริยา

ข้อสังเกต ๑) บทบัญญัติในมาตรา ๔ แสดงให้เห็นว่า หากหญิงมีสามีเป็นผู้เสียหายโดยตรงแล้ว ก็สามารถดำเนินคดีตามลำพังตนเองได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากสามี

๒.) ในกรณีที่หญิงเป็นผู้เสียหายหากไม่ประสงค์จะจัดการเอง จะให้สามีดำเนินการแทนกฎหมายบังคับแต่เพียงว่า ให้หญิงมีสามีอนุญาตโดยชัดแจ้งต่อสามี จึงมีสิทธิจัดการแทน

๓.) มาตรา ๔ วรรคสอง อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา ๕ (๒) หมายความว่าหากหญิงมีสามีถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บ จนไม่สามารถจัดการเองได้แล้ว สามีย่อมมีสิทธิจัดการแทนได้ ตามมาตรา ๕ (๒) ไม่จำเป็นต้องมาขออนุญาตอย่าง เช่น มาตรา ๔ วรรคสอง เพราะโดยสภาพแล้วหญิงก็

๔

ไม่อยู่ในฐานะที่จะให้คำอนุญาตได้ ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่าการจัดการแทนตามมาตรา ๔ ย่อมเป็นไปได้ในความผิดทุก ๆ ประเภท ส่วนกรณีตามมาตรา ๕ (๒) จำกัดเฉพาะกรณีถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บ จนไม่สามารถจัดการป้องกันได้นั้น

๔.) กรณีสามีเป็นผู้เสียหายบ้างและมิได้ถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ปรึกษาจัดการแทนโดยได้รับอนุญาตจากสามี

๕.) การใช้สิทธิจัดการแทนตามกรณีของ ป.วิอาญา มาตรา ๔ นั้น จะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

๖.) สามี มีอำนาจฟ้องความผิดทางอาญาที่ภริยาของตนเป็นผู้เสียหาย ก็ต่อเมื่อมูลความผิดนั้นเกิดขึ้นภายหลังจากเป็นสามีภริยากันแล้ว

(๒) ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้นุบาล (มาตรา ๕๕ (๑)) ผู้แทนโดยชอบธรรม คือ ผู้แทนของผู้เยาว์ ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครองแล้วแต่กรณี คำว่าผู้เยาว์ คือ คนที่อายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ถ้าอายุ ๒๐ ปี แล้วก็บรรลุนิติภาวะชายหญิงอายุ ๑๕ ปี ทำการสมรสกันโดยถูกต้อง ก็พ้นภาวะ จากเป็นผู้เยาว์

ผู้นุบาล คือ ผู้จัดการแทนคนไร้ความสามารถ คำว่า ผู้ไร้ความสามารถ ในที่นี้หมายถึง คนไร้ความสามารถ คนไร้ความสามารถนี้ ศาลจะเป็นผู้มีคำสั่งให้อยู่ในความดูแลของผู้นุบาล

ความผิดอาญาใดๆ ก็ตาม ถ้าได้กระทำความผิดต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถแล้ว ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้นุบาลจัดการแทนผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถได้ทันที ไม่ต้องขอให้มีการตาย หรือบาดเจ็บสาหัสเกิดขึ้นอย่างในกรณีตามมาตรา ๕ (๒)

(๓) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีภริยา (มาตรา ๕ (๒) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้

ข้อสังเกต ๑) ถ้าความร้ายแรงจากการกระทำผิดไม่เข้าเกณฑ์ ในมาตรา ๕ (๒) เช่น ถูกทำร้ายบาดเจ็บ แต่ยังสามารถจัดการเองได้ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือสามีภริยาแล้วแต่กรณีก็ไม่อาจใช้สิทธิจัดการแทนได้ เว้นแต่กรณีภริยาอนุญาตให้สามีจัดการแทนตามมาตรา ๔

๒) บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือสามีภริยา แม้จะเป็นญาติใกล้ชิด เช่น พี่น้อง ลุง ป้า น้า อา ไม่มีสิทธิจัดการแทนตามกรณีของมาตรา ๕ (๒)

(๔) ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคล มาตรา ๕ (๓) ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล มาตรา ๕ (๓) ให้ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคล เป็นผู้จัดการแทน

ข้อสังเกตตามมาตรา ๕ (๓) นั้นผู้จัดการหรือผู้แทนมิใช่ผู้เสียหายโดยตรง เป็นแต่เพียงผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้นๆ เช่น อธิการบดีเป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัย กรรมการผู้จัดการเป็นผู้แทนของบริษัท เมื่อมีความเสียหายต่อนิติบุคคล ผู้แทนทั้งหลายจึงเข้ามาจัดการแทน

(๕) ผู้แทนเฉพาะคดี (มาตรา ๖) ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๖ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ ไม่มีผู้อนุบาล หรือ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถที่จะทำการตามหน้าที่โดยเหตุใดเหตุหนึ่ง รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ ญาติของผู้นั้น ๆ หรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจร้องขอต่อศาล ขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

วรรคสอง เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

ผู้แทนเฉพาะคดีตาม มาตรา ๖ นั้น มิใช่ผู้เสียหายจัดการแทนเป็นแต่เพียงผู้ที่กฎหมายตั้งขึ้นมา เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องความสามารถของผู้เสียหายโดยตรง หรือผู้เสียหายต่อการแทนเท่านั้น ฉะนั้น จะมีผู้แทนเฉพาะคดีได้ก็ต่อเมื่อมีผู้เสียหายก่อน แต่ผู้เสียหายนั้นหย่อนความสามารถ โดยเป็นผู้เยาว์หรือ คนวิกลจริตที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล หรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาลไม่สามารถทำการตามหน้าที่ได้โดยเหตุใดเหตุหนึ่งรวมทั้งมีผลประโยชน์ต่อกันกับผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ

๒. ผู้ต้องหา – จำเลย

๒.๑ ผู้ต้องหา หมายถึง ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่ยังไม่ถูกต้องตาม (มาตรา ๒ (๒))

ผู้ต้องหานั้นจะต้องยังไม่ถูกฟ้องต่อศาล เพราะเมื่อถูกฟ้องต่อศาลเมื่อใดสภาพความเป็นผู้ต้องหาย่อมหมดไป (กลายเป็นจำเลยไป) เมื่อใดบุคคลจึงเริ่มเป็นผู้ต้องหา จากคำนิยามเห็นว่าเมื่อมีการกล่าวหาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดอาญา ย่อมตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาแล้ว

สิทธิของผู้ต้องหา

๑) สิทธิที่จะต้องได้รับแจ้งข้อหา

๒) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับขู่เข็ญ หรือหลอกลวงหรือให้สัญญาในการให้ปากคำ และมีสิทธิที่จะได้รับการบอกจากพนักงานสอบสวนให้ทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ตนกล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานกับตนในการพิจารณาได้

๓) สิทธิที่จะให้การในคดีที่ตนถูกกล่าวหาหรือไม่ก็ได้ทั้งมีสิทธิที่จะไม่ลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือในลักษณะที่จะเป็นการลงชื่อประกอบคำให้การ

๒.๒ จำเลย หมายถึง ผู้ที่ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิดเมื่อฝ่ายโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลถูกต้องเมื่อใด ผู้ถูกฟ้องก็เป็นจำเลยนับแต่นั้น การตกเป็นจำเลยทันที คงมีผลเฉพาะคดีที่อัยการเป็นโจทก์เท่านั้น ส่วนกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ฟ้องศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน เพราะ ป.วิอาญากำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษว่า ยังไม่ถึงว่าจำเลยอยู่ในฐานะจนกว่าศาลจะประทับรับฟ้องแล้วเท่านั้น

สิทธิของจำเลย

๑) แต่งทนายแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาได้จนคดีถึงที่สุดนอกจากนี้ถ้าเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป หรือในคดีที่จำเลยเป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๗ ปี แล้ว มาตรา ๑๗๓ บัญญัติให้ศาลต้องตั้งทนายให้จำเลยก่อนดำเนินการพิจารณาด้วย

๒) พบปะพูดจากกับทนายได้หรือผู้ที่จะเป็นทนายได้สองต่อสอง

๓) ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาของศาลและคัดสำเนาหรือขอสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม

๔) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น

๕) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดี โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย

๓. ศาล (มาตรา ๒ (๑))

ตามมาตรา ๒ (๑) “ ศาล ” หมายถึง ศาลยุติธรรม หรือผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการเกี่ยวกับคดีอาญา “ ศาล ” จึงมีความหมายสองนัย นัยแรก หมายถึง สถาบันที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นมีพระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดไว้ว่า หมายถึงศาลใดบ้าง เช่น ศาลแขวง ศาลคดีเด็กเยาวชน ศาลอาญา ศาลจังหวัด ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ศาลเหล่านี้จะมีกฎหมายจัดตั้งศาลนั้นๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาไว้โดยเฉพาะ ศาลที่มีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญานั้น ไม่รวมถึงศาลพิเศษอื่นๆ ตามกฎหมายอื่น เช่น ศาลทหาร ตามธรรมนูญศาลทหาร ไม่ถือเป็นศาลยุติธรรมตามมาตรา ๖ (๑) อีกนัยหนึ่ง ศาลหมายถึงตัวบุคคล คือผู้พิพากษา ซึ่งเป็นไปตาม พ.ร.บ. ตุลาการ อาจเป็นนายเดี่ยว (ในศาลแขวง) หรืออาจเป็นองค์คณะในศาลอื่นๆ ตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนด

๔. พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ (มาตรา ๒ (๑๖))

หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนให้รวมทั้งปัสติเจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต เจ้าพนักงานกรมเจ้าท่า เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อกระทำการเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม

เจ้าพนักงานประเภทนี้นับได้ว่าเป็นเจ้าพนักงานหน่วยแรกของรัฐ ซึ่งตามคำนิยามแบ่งออกได้เป็น

๔.๑ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนทั่วไป ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิด ป้องกัน และปราบปรามผู้กระทำความผิดทุกประเภทโดยไม่จำกัด เช่นเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

๔.๒ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิด ป้องกันและปราบปราม การกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ปัสติเรือนจำมีอำนาจจับกุมนักโทษที่หลบหนีตามกฎหมายราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ว่าด้วยการนั้นๆ และพนักงานเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติ เป็นต้น

บุคคลเหล่านี้เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ เฉพาะเมื่อทำการตามกฎหมาย เฉพาะเรื่องเท่านั้น

๕. เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

กฎหมายระบุเพียงว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ผู้ใหญ่ คือใคร (มาตรา ๒ ๑๗))

ซึ่งทางฝ่ายปกครอง ได้แก่ ปลัดกระทรวงมหาดไทยลงไปจนถึงปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอ ฉะนั้น ผู้มีอาวุโสต่ำกว่าระดับนี้จึงเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้น้อย เช่น ปลัดอำเภอที่ไม่ใช่หัวหน้ากิ่งอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทางตำรวจนับตั้งแต่ อธิบดีกรมตำรวจลงไปจนถึงหัวหน้ากิ่งสถานีที่มียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็นชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีตำแหน่งต่ำกว่าลงไปจนถึงพลตำรวจเป็นชั้นผู้น้อย

ความมุ่งหมายของกฎหมายที่แบ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจออกเป็น ๒ ระดับเช่นนี้ ก็โดยเหตุผลที่ว่า การใช้อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในบางกรณีเป็นเรื่องที่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงเป็นความจำเป็นที่ควรจะให้เจ้าพนักงานที่มีอาวุโสและมีความรับผิดชอบมากกว่าเป็นผู้ดำเนินการ

๖. พนักงานสอบสวน

ตาม ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๖) “ พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน ” ซึ่งอำนาจของเจ้าพนักงานนี้ คือ อำนาจของพนักงานสอบสวน หรืออำนาจพนักงานสอบสวน หรืออำนาจพนักงานปกครองหรือตำรวจต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายและ

ระบุหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้น ถ้าเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ จะต้องมีการแต่งตั้งตาม พ.ร.บ.ตำรวจ กำหนดให้ทำการสอบสวนที่ไหน ท้องที่ใด

บุคคลที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีอำนาจสอบสวน ได้แก่

ก. ความผิดกระทำในราชอาณาจักร

๑) ในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยขึ้นไปหรือเทียบเท่า

๒) ในจังหวัดอื่น ๆ (ต่างจังหวัด) ได้แก่

๒.๑) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

๒.๒) ปลัดอำเภอ

๒.๓) ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ข. คดีความผิดซึ่งกระทำขึ้นนอกราชอาณาจักร

๑) อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทน

๒) พนักงานสอบสวนที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากอธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทน

๓) พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

๔) พนักงานสอบสวน ซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นๆ หรือบุคคลผู้ได้รับความเสียหายได้ฟ้องร้องให้ทำโทษแก่ผู้ต้องหา

เฉพาะในกรณีที่ (๓) และ (๔) อำนาจสอบสวนเกิดขึ้นในกรณีที่จำเป็นในระหว่างรอคำสั่งจากอธิบดีกรมอัยการเท่านั้น

สำหรับพนักงานสอบสวนในจังหวัดอื่นตามข้อ ข. นั้น จะเห็นได้ว่ามีทั้งฝ่ายปกครองและตำรวจ แต่ในทางปฏิบัติจะกำหนด ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นเป็นพนักงานสอบสวนในปัจจุบันนี้มีอำนาจในการสอบสวน ได้ออกจากพนักงานฝ่ายปกครองไปอยู่กับตำรวจฝ่ายเดียว

๗. พนักงานอัยการ

ป.วิอาญา มาตรา ๒ (๕) บัญญัติว่า “ พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

พนักงานอัยการอันเป็นทนายแผ่นดิน มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีความทั้งหลายในนามรัฐบาล คือเมื่อรับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พิจารณาเห็นพยานหลักฐานพอที่ศาลจะลงโทษผู้ต้องหา ก็ฟ้องและดำเนินคดีไปเพื่อให้ศาลลงโทษ แต่ในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่พิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลผู้ถูกกล่าวหาด้วย กล่าวคือ แม้พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนมาพร้อมทั้งความเห็นสั่งฟ้อง หากพนักงานอัยการเห็นว่า พยานหลักฐานไม่พอหรือไม่น่าเชื่อถือก็อาจออกคำสั่งไม่ฟ้อง และปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

บทที่ ๒

การสืบสวน และสอบสวน

๑. การสืบสวน

ตามมาตรา ๒ (๑๐) “ การสืบสวน ” คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด และมาตรา ๑๗ “พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจมีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาได้ ”

ใคร คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ย่อมเป็นไปตาม ป.วิ.อาญา มาตรา ๒ (๑๖) ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ ๑ ข้อสังเกตก็คือ ผู้มีอำนาจสืบสวน อาจไม่มีอำนาจสอบสวนความผิด เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พลตำรวจ นายสืบตำรวจ มีอำนาจสืบสวนได้ มาตรา ๑๗ แต่บุคคลเหล่านี้มิใช่พนักงานสอบสวน เพราะมิใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามมาตรา ๒ (๑๗) และมาตรา ๑๘ วรรคแรก

การสืบสวน เป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อป้องกันการกระทำผิดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นการกระทำเพื่อทราบ ว่า ความผิดได้เกิดขึ้นหรือไม่เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด การสืบสวนจึงเป็นเรื่อง การสืบสวนรายละเอียดไว้ก่อน เพื่อตั้งเรื่องได้สอบสวนต่อไปแต่ขอให้สังเกตว่าการสืบสวนอาจเกิดขึ้นก่อน ขณะ หรือเมื่อมีการสอบสวนแล้วก็ได้ เช่น ยังไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนพยานหลักฐานคลาดเคลื่อนก็อาจส่งสายสืบออกไปสืบสวนหาความจริง นอกจากนั้นแม้จะยังไม่มีความผิดเกิดขึ้นเลยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ต้องทำการสอบสวนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามอำนาจหน้าที่ เช่น การออกตรวจท้องที่ เป็นต้น

ข้อสังเกต อีกอย่างหนึ่งว่า การสืบสวนไม่มีเขตอำนาจ (พื้นที่) ทำการเหมือนการสอบสวน ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้เสมอไม่ว่าในที่ไหนในราชอาณาจักร เช่น พนักงานตำรวจโรงพยาบาลไท อาจไปสืบจับผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยว่าวางเพลิงเผาทรัพย์ซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าเป็นไปหลบซ่อนตัวอยู่ที่ จ. นครราชสีมา ดังนี้ย่อมกระทำได้เสมอ

๒. การสอบสวน

การสอบสวนความผิดอาญาเป็นหัวใจสำคัญเบื้องต้นที่จะทำให้การวินิจฉัยชี้ขาด ข้อพิพาทในทางอาญาเป็นไปด้วยความถูกต้องยุติธรรม คดีที่พนักงานอัยการจะนำขึ้นฟ้องร้องต่อศาล จะต้องผ่านการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนก่อนเสมอ

ป.วิ.อาญา มาตรา ๒ (๑๑) การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

การสอบสวนนั้น มุ่งที่จะทราบการกระทำผิดโดยการหาทางพิสูจน์ความผิดว่าบุคคลใดกระทำ แล้วนำตัวมาฟ้องร้องเพื่อลงโทษ ดังนั้นจะกระทำต่อเมื่อเกิดความผิดแล้วเท่านั้น ในการพิสูจน์ความผิดได้เพียงใด จึงอยู่ที่ว่าต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเข้าไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้ยื่นจำเลยในศาล วัตถุประสงค์สำคัญของการสอบสวนจึงเป็นเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการตาม ป.วิ.อาญา เช่น การจับ ค้น ควบคุม

ความสำคัญที่ควรระลึกอยู่ที่ว่า การสอบสวนเป็นเงื่อนไขในการฟ้องร้องคดีของพนักงานอัยการ ดังนั้น หากไม่ทำการสอบสวน หรือการสอบสวนเป็นไปโดยไม่ชอบ ก็ต้องถือว่าไม่มีการสอบสวนความผิด พนักงานอัยการก็ไม่อาจยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ การสอบสวนจะเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย ควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้-

- ๑) ในความผิดต่อส่วนตัว ต้องมีคำร้องทุกข์โดยชอบเสียก่อน
- ๒) ผู้ทำการสอบสวนต้องเป็นพนักงานสอบสวน
- ๓) ต้องเป็นพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจทำการสอบสวนได้
- ๔) วิธีการสอบสวนต้องชอบด้วย ป.วิ.อาญา

บทที่ ๓ การจับ และการค้น

๑. จับ

การจับมี ๒ ประเภทๆ ประเภทแรก เป็นการจับโดนเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และประเภทหลังเป็นการจับโดย ราษฎร การจับโดยเจ้าพนักงานนั้น โดยปกติต้องมีหมายจับ ส่วนการจับโดย ราษฎรนั้นไม่มีหมายจับอยู่แล้ว เพราะราษฎรไม่อาจมีหมายหรือออกหมายได้ กฎหมายบัญญัติให้จับได้เพื่อผดุงสังคม รักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน

๑.๑ การจับโดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา ๗๘ เจ้าพนักงานจะจับบุคคลโดยหลักจะต้องมีหมายจับ ข้อยกเว้นที่จะจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ มีกรณีดังต่อไปนี้-

๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า (มาตรา ๗๘ (๑)) ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐ ซึ่งบัญญัติการกระทำความผิดซึ่งหน้าไว้ คือ

๑.๑) ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการแทบจะไม่มี ความสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ เช่น เห็นนายตำรวจใช้มีดแทงนายแดง หรือแม้จะไม่เห็นตอนแทง แต่เห็นนายตำรวจออกมาจากที่เกิดเหตุ โดยถือมีดเปื้อนเลือดวิ่งออกมา

๑.๒) ความผิดที่ระบุไว้ท้าย ป.วิ.อาญา ถ้ามีพฤติการณ์ดังนี้-

- เมื่อพบบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตัวผู้ทำผิด โดยมีเสียงร้องเอะอะ
- เมื่อพบบุคคลหนึ่งในพื้นที่หลังการทำความผิดในแกลวนั้นและมีสิ่งของที่ได้จากการกระทำความผิดหรือมีพริฐอื่น

ตัวอย่าง เช่น ตำรวจพบนายตำรวจวิ่งออกมาจากซอย โดยมีคนวิ่งไล่ตามและร้องบอกว่า “ ขโมย ขโมย ” ช่วยจับที่ หรือมีเพลิงไหม้ ตำรวจมายังที่เกิดเหตุพบนายตำรวจหลบซ่อนอยู่ พร้อมด้วยถังน้ำมันเบนซิน ทำทางมอมแมม

๒) เมื่อพบบุคคลกำลังพยายามกระทำความผิดหรือพบโดยมีพฤติกรรมอันควรสงสัยว่าจะกระทำความผิดโดยมีเครื่องมือที่อาจใช้ในการทำความผิด (มาตรา ๗๘ (๒)) เช่น พบนายตำรวจกำลังปืนบ้ายของนายแดง เพื่อลักทรัพย์ในยามวิกาล

๓) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ทำความผิดมาแล้ว และกำลังจะหลบหนี (มาตรา ๗๘ (๓))

๔) เมื่อมีขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้ทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว (มาตรา ๗๘ (๔))

๕) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับเอง กรณีที่อาจออกหมายจับได้ หรืออาจจับได้โดยไม่มีหมาย (มาตรา ๗๘ วรรคท้าย) (แบบใหม่จะต้องให้ศาลออกหมายจับแล้วเท่านั้น)

๖) ถ้าบุคคลที่ถูกจับตามหมายหลบหนี หรือมีผู้ช่วยให้หนีไปได้ เจ้าพนักงานผู้จับมีอำนาจติดตามจับกุมผู้นั้นโดยไม่ต้องมีหมายอีก (มาตรา ๖๕)

๗) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันอาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด จับผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้น (มาตรา ๑๑๗)

๑.๒ การจับโดยราษฎร มาตรา ๗๙ ราษฎร จะจับราษฎรด้วยด้วยกันไม่ได้ เว้นแต่

๑) เมื่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้จัดการตามหมายจับ ได้ร้องขอให้ราษฎรช่วยจัดการตามหมายนั้น (มาตรา ๘๘)

๒) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังทำความผิดซึ่งหน้าและเป็นความผิดชนิดที่ระบุไว้ในท้าย ป.วิ.อาญา นี้ด้วย ดังนั้นถ้าเราพบคนเล่นการพนันอยู่ เราจะจับเขาไม่ได้ เพราะไม่มีบัญญัติไว้ท้าย ป.วิ.อาญา หรือเห็นคนกำลังเอาผิดเดือนยางรถยนต์ของเราอยู่ เราจะจับเขาไม่ได้เพราะไม่มีบทบัญญัติไว้ท้าย ป.วิ.อาญา หรือ

เห็นคนกำลังเอามีดเฉือนยางรถยนต์เราอยู่เราก็จับเขาไม่ได้เพราะความผิดทำให้เสียทรัพย์ ไม่ได้ระบุไว้ในท้ายประมวล ฯ แต่เราอาจเข้าขัดขวางเพื่อใช้สิทธิป้องกันตาม ป.อาญาได้

๓) เมื่อนายประกันหรือผู้เป็นหลักประกันจับผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้เป็นลูกประกัน ซึ่งหนีหรือจะหลบหนี (มาตรา ๑๑๗)

๑.๓ กรณีห้ามจับ ตามมาตรา ๖๑ ไม่ว่าจะมีความหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามจับในกรณีต่อไปนี้.-

๑๓.๑ ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้ทำตามบทบัญญัติว่าด้วยการค้น ในที่รโหฐานก่อน คือต้องมีหมายค้น หรืออาจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย

๑.๓.๒ ในพระราชวัง หรือที่พระมหากษัตริย์ พระราชินี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับ หรืออยู่นอกจากจะได้รับอนุญาตจาก ร.ม.ต. มหาดไทย

ที่รโหฐาน คือ สถานที่ใดๆ ที่มีใช้สาธารณสถานตามกฎหมายอาญา(มาตรา ๒ (๑๓)) สำหรับที่สาธารณสถานนั้น คือ สถานที่ใดๆ ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ดังนั้น ที่รโหฐานจึงเป็นสถานที่ใดๆ ที่มีการหวงกั้นไว้เป็นสิทธิเข้าไปรบกวนยุ่งเกี่ยวโดยที่มิได้รับอนุญาต ส่วนใหญ่ปัญหาในป.วิอาญา เป็นเรื่องค้น เพื่อจับบุคคลในเรือนอาศัย ซึ่งมีหลักอยู่ว่าการจับในที่รโหฐาน จะต้องมีความหมายค้นควบคู่ไปด้วยเสมอ เว้นแต่กรณีค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ก็ย่อมเข้าไปจับในที่รโหฐานนั้นได้

กรณีราชฎรย่อมไม่มีอำนาจค้นในที่รโหฐาน เพราะกฎหมายมิได้ให้อำนาจไว้ ดังนั้น จึงเห็นว่าราชฎร ไม่มีอำนาจเข้าไปจับในที่รโหฐาน

๑.๔ วิธีการจับ

๑.๔.๑ ต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับว่าเขาจะต้องถูกจับเสียก่อน แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าพนักงานพร้อมผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

๑.๔.๒ ถ้าบุคคลที่ถูกจับขัดขวางหรือจะหลบหนีผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธี หรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี

๑.๔.๓ ต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าพนักงานปกครองหรือตำรวจโดยทันที ถ้ามีความหมายจับก็ให้เอาออกอ่านให้ฟัง

๑.๔.๔ เจ้าพนักงานผู้จับมีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆ ไว้เป็นพยานหลักฐานได้ การค้นต้องกระทำสุภาพและสมควรแก่พฤติการณ์ ถ้าค้นผู้หญิง ต้องให้ผู้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

๑.๔.๕ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ เมื่อจับโดยมีหมายให้รายงานต่อไปยังเจ้าหน้าที่ ที่ออกหมายนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ออกหมายต้องการตัวก็ให้จัดการส่งผู้ถูกจับไปให้

๑.๔.๖ ในกรณีราชฎรเป็นผู้จับ กฎหมายให้บันทึก ชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้แล้วให้ผู้จับลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

๑.๔.๗ ในกรณีจำเป็น เจ้าพนักงานหรือราชฎรผู้จับจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งก็ได้

๒. ค้น

การค้นตาม ป.วิอาญา มีสองประเภท คือ ค้นในที่รโหฐาน และค้นในที่สาธารณสถาน การค้นในที่รโหฐานอาจค้นหาบุคคลหรือสิ่งของก็ได้ ส่วนการค้นในที่สาธารณสถานนั้น เป็นการค้นตัวบุคคลทั้ง สองกรณี เป็นเรื่องของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ราชฎรไม่มีอำนาจค้น

๒.๑ ค้นในที่รโหฐาน มาตรา ๙๒ ห้ามค้นในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นและในกรณีต่อไปนี้

๒.๑.๑ เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยดังมาจากข้างในที่รโหฐาน

๒.๑.๒ เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

๒.๑.๓ เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

๒.๑.๔ เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิด ได้ซ่อนอยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเอากลับมาคืนมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกดยกย้ายเสียก่อน

๒.๑.๕ เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับนั้นเป็นเจ้าของบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับตามมาตรา ๗๘

๒.๑.๖ เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมาย

๒.๒ ค้นในที่สาธารณะสถาน มาตรา ๙๓ ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของอยู่ในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด

การค้นในที่สาธารณะสถานเป็นการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นเรื่องปัจจุบันทันด่วน หรือมีพฤติการณ์เฉพาะหน้า มาตรา ๙๔ จึงมิได้บัญญัติว่าต้องมีหมายค้นเหมือนกับการค้นในที่รโหฐาน

สถานที่ใดจะเป็นสาธารณะสถานหรือไม่นั้นไม่ต้องคำนึงว่าสถานที่นั้นจะเป็นที่ผิดกฎหมาย เช่น สถานค้าประเวณีหรือไม่เพียงแต่พิจารณาว่าสถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้หรือไม่

ตัวอย่าง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแจ้งแก่พนักงานตำรวจว่าสงสัยจะเป็นคนร้ายตำรวจตามจำเลยไปยังสถานค้าประเวณี เมื่อเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. ขณะนั้นประตูห้องโถงเปิดอยู่ มีมายาวตั้งสำหรับผู้มาเที่ยวให้นั่งพักเป็นเวลาที่ได้รับแขกที่เข้ามาเมื่อตำรวจพบจำเลยยืนอยู่ที่หน้าประตูทางเข้าห้องโถงดังนั้นพฤติการณ์แสดงว่าห้องโถงที่ใช้เป็นที่รับแขกดังกล่าวในขณะนั้นเป็นสถานที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมจะเข้าไปได้จึงเป็นสาธารณะสถาน ไม่ใช่ที่รโหฐาน ตำรวจจึงมีอำนาจค้นและจับจำเลยได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้นและหมายจับ จำเลยไม่ยอมให้ค้น ตำรวจจับแขนจำเลย จำเลยดิ้นและชักปืนออกมาแย่งกับตำรวจ แล้วยิงตำรวจได้รับบาดเจ็บ จึงมีความผิดตาม ป.อาญา มาตรา ๑๔๐ และมาตรา ๒๘๙ (๒) , ๘๐ อันเป็นความผิดกรรมเดียว

๒.๓ วิธีการค้นในที่รโหฐาน

๒.๓.๑ ตัวบุคคลผู้ทำการค้น

๑) ถ้าเป็นการค้นโดยมีหมาย มาตรา ๙๗ บัญญัติไว้ว่า เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการตามหมาย ทั้งนี้ แสดงว่าหมายค้นต้องระบุตัวเจ้าพนักงานว่าผู้ใดจะเป็นผู้ทำการค้น ดังนั้น เจ้าพนักงานอื่นๆ อาจค้นได้ในฐานะลูกน้อง (ผู้ช่วย) ในการค้นนั่นเอง

๒) หากเป็นการค้นโดยไม่มีหมาย ผู้มีอำนาจค้น คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งพบเห็นพฤติการณ์ ตามมาตรา ๙๒ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งทำการค้นด้วยตนเอง

๒.๓.๒ เวลาที่ทำการค้น ตามมาตรา ๙๖ การค้นต้องกระทำในระหว่างเวลา พระอาทิตย์ขึ้นและตก อีกนัยหนึ่งเป็นที่เข้าใจว่าจะค้นในเวลากลางคืนมิได้นั่นเอง มีข้อยกเว้นคือ-

๑) เมื่อเริ่มต้น (ลงมือ) ค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้ (มาตรา ๙๖ (๑))

๒) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิงหรือซึ่งมีกฎหมายอื่น บัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ (มาตรา ๙๖ (๒))

๒.๓.๓ วิธีการในการค้นในทีรโหราน

๑) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในทีรโหราน สิ่งเจ้าของหรือคนที่อยู่ในนั้นหรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะค้นให้ยอมเข้าไปมิหวงห้าม อีกทั้งความสะดวกตามสมควรทุกประการ ในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมายหรือถ้าค้นโดยไม่มีหมาย ก็ให้แสดงนามและตำแหน่ง

ถ้าบุคคลดังกล่าวในวรรคต้นมิยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไปในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่น ทำนองเดียวกันนั้นก็ได้ (มาตรา ๙๔)

๒) ก่อนลงมือค้น ให้เจ้าพนักงานแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อนและเท่าที่สามารถทำได้ให้ค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น หรือถ้าบุคคลเช่นที่กล่าวมานั้นไม่อยู่หรือไม่มาก็ให้ค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานขอร้องมาเป็นพยาน

การค้นที่อยู่หรือสำนักงานของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกควบคุมหรือจับอยู่ ให้ทำต่อหน้าผู้นั้น ถ้าผู้นั้นไม่สามารถหรือไม่ติดใจมากำกับจะตั้งผู้แทนหรือให้พยานมากำกับก็ได้ ถ้าผู้แทนหรือพยานไม่มีให้ค้นต่อหน้าบุคคลในครอบครัว หรือพยานดังกล่าวในวรรคก่อน

สิ่งของใดที่ยึดได้ต้องให้ผู้ต้องหา จำเลย ผู้แทน หรือพยานดู เพื่อให้รับรองว่าถูกต้อง ถ้าบุคคลเช่นที่กล่าวมานั้นรับรองหรือไม่ขอรับรองให้บันทึกไว้ (มาตรา ๑๐๒)

๓) การค้นในทีรโหรานนั้นจะค้นได้เฉพาะเพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของ “ที่ต้องการเท่านั้น ” ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา (๖๐ (๔)) ซึ่งต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลและสิ่งของที่จะค้น อย่างไรก็ดีมีข้อยกเว้น ดังนี้.-

ก.) ในกรณีค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่งเจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐาน เพื่อเป็นประโยชน์ หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย (มาตรา ๙๘ (๑))

“ สิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง ” ส่วนใหญ่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดที่มีสภาพในการใช้สิ่งของ เช่น อาวุธ เครื่องมือต่างๆ หลายชนิด หลายประเภท เช่น ปล้นทรัพย์ใช้ปืน มีด ระเบิดเป็นอาวุธหลายอย่าง หลายกระบอก พยานเอกสารในความผิดต่างๆ ซึ่งต้องมีเอกสารติดต่อสัมพันธ์กันดังนี้ เป็นต้น.-

ข.) เจ้าพนักงาน ซึ่งทำการค้นมีอำนาจจับบุคคลหรือสิ่งของอื่นในที่ค้นนั้นได้เมื่อมีหมายอีกต่างหาก หรือในกรณีความผิดซึ่งหน้า (มาตรา ๙๐ (๒))

“กรณีมีหมายอีกต่างหาก” คือ มีหมายจับบุคคลอื่นในที่ที่ค้นนั้นด้วย เช่น ค้นบ้านเพื่อจับนายแดง พบนายดำ ซึ่งมีหมายให้จับอยู่ด้วย

“ กรณีมีหมายแล้วพบความผิดซึ่งหน้า ” หมายถึง พบการกระทำผิดซึ่งหน้าในขณะที่ทำการค้นบ้านนายดำ เพื่อหาปืนของกลาง พอเข้าไปในบ้านพบคนกำลังเล่นการพนัน ย่อมมีอำนาจจับได้

ค.) ในการค้นนั้นเจ้าพนักงานต้องพยายามมิให้มีการเสียหายและกระจัดกระจายเท่าที่จะทำได้ (มาตรา ๙๙)

ง.) ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งค้น จะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจเอาตัวผู้นั้นควบคุมไว้หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน ในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้ขัดขวางถึงอันทำให้การค้นไร้ผล

ถ้าเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นเอาสิ่งของที่ต้องการพบ ซุกซ่อนไว้ในร่างกายเจ้าพนักงานผู้นั้นมีอำนาจค้นตัวผู้นั้น มีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้

จ.) สิ่งของที่ยึดได้ในการค้น ให้ห่อหรือบรรจุหีบห่อติดตราไว้ หรือให้ทำเครื่องหมายไว้ให้เป็นสำคัญ (มาตรา ๑๐๐)

ฉ.) ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นบันทึกรายละเอียดแห่งการค้น และสิ่งของที่ค้นได้นั้น
ต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้

บันทึกการค้นและบัญชีรายละเอียดนั้นให้อ่านให้ผู้ครอบครองสถานที่ บุคคลในครอบครัว ผู้ต้องหา
จำเลย ผู้แทน หรือพยานฟัง แล้วแต่กรณี แล้วให้ผู้นั้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ (มาตรา ๑๐๓)

ข.) เจ้าพนักงานผู้ค้นโดยมีหมายต้องรับ – ส่งบันทึก และบัญชีดังกล่าวใน
มาตราก่อน พร้อมกับสิ่งของที่ยึดมา ถ้าพอจะส่งได้ไปยังผู้ออกหมายหรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่กำหนดไว้ใน
หมาย

.....

แนวสอน
วิชา กฎหมายฝ่ายพลเรือน
เรื่อง “กฎหมายลักษณะพยาน”
ตอนที่ ๑
บทนำ

๑. กล่าวนำ

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ก็เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด พิสูจน์ความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น กฎหมายลักษณะพยานจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดในทางอาญา ซึ่งมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และโดยภารกิจหน้าที่ของสารวัตรทหารแล้วมีหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร จึงมีความจำเป็นต้องทราบซึ่งความสำคัญของพยานหลักฐานของคดีในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนในคดีอาญาประสบผลสำเร็จ

๒. ความมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนทราบถึงความสำคัญของพยานหลักฐานในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา การได้มาซึ่งพยานหลักฐาน และประเภทของพยานหลักฐานเป็นพื้นฐานเบื้องต้น

๓. หลักฐานอ้างอิง

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

๔. งานมอบ

๑. ให้ นสน. ศึกษาแนวสอนนี้ให้เข้าใจก่อนเข้ารับฟังการการสอนของผู้สอน
๒. ให้ นสน. ศึกษาโดยค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง
๓. ให้ นสน. เตรียมปัญหาในทางปฏิบัติมาถกแถลง

ตอนที่ ๒
กล่าวทั่วไป

๑. กฎหมายลักษณะพยาน

เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ว่าด้วยวิธีการสอนและค้นคว้าหาข้อเท็จจริง เพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายฝ่ายสารบัญญัติได้ถูกต้อง

การค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของศาล ที่เรียกว่ากฎหมายอันว่าด้วยพยานหลักฐานนั้น มีที่มา ๒ ระบบ คือ

๑.๑ ระบบกล่าวหา เป็นระบบวิธีชำระความ ที่มีโจทก์ จำเลย ผู้ชำระความต้องเป็นคนกลางคอยดูแลทั้งสองฝ่าย ให้ดำเนินของตนไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้โดยเคร่งครัด ประเทศไทยใช้ระบบนี้ (แต่มีนักกฎหมายส่วนหนึ่งเห็นว่าใช้ระบบผสม คือทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน)

๑.๒ ระบบไต่สวนเป็นวิธีการชำระความ ของผู้มีอำนาจในทางศาลโรมันคาทอลิก ผู้มีอำนาจปกครองชนวนหาข้อเท็จจริงเอง เมื่อทราบว่ามีการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นในหมู่สมาชิกจะมีผู้กล่าวหาฟ้องร้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวาง

๒. กฎหมายลักษณะพยานของไทย

กฎหมายลักษณะพยานของไทย ตรขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับกฎหมายที่พระมนัสราจารย์บันทึกไว้ในประเทศอินเดีย มีการระบุห้ามบุคคลเป็นพยานไว้หลายประเภท เช่น คนเมาเหล้า นักการพนัน หญิงไม่มีสามี เป็นต้น ได้ใช้เรื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๓ พ.ศ. ๒๔๓๗ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ.๑๑๓

ครั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาญา พ.ศ.๒๔๗๗ จึงได้นำกฎหมายลักษณะพยานมารวมไว้ด้วย เป็นภาคพยานหลักฐานเพราะเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เช่นเดียวกัน ซึ่งปัจจุบัน ป.วิ.อาญา มีบัญญัติไว้ตั้งแต่ ม.๒๒๖ - ๒๔๓ , ป.วิแพ่ง ตั้งแต่ ม.๘๔ - ๑๓๐ และยังมีกฎหมายอื่นๆ ด้วย เช่น ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ หรือตามประมวลรัษฎากร ระบุว่าพยานเอกสารจะรับฟังได้นั้นเอกสารต้องปิดอากรแสตมป์ ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

หมายเหตุ ป. วิ.อาญา, ป.ว.อ. = ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 ป. วิ.แพ่ง, ป.ว.พ. = ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
 ป. อาญา, ป.อ. = ประมวลกฎหมายอาญา

ตอนที่ ๓

พยาน และพยานหลักฐาน

๑. ความหมาย

“พยาน” หมายถึง แต่เพียงบุคคลที่รับรู้เห็นเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และศาลเรียกมาให้การต่อหน้าศาล

“พยานหลักฐาน” หมายความว่ารวมถึงสิ่งใด ๆ ที่คู่ความทำให้ปรากฏต่อศาลและนำเข้าสู่สำนวนความเพื่อพิสูจน์กันในศาล

๒. พยานหลักฐานกับการพิจารณาคดี

ในการพิจารณาพิพากษาคดีทุกคดี ศาลจะต้องวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้ชัดเจนแน่นอนก่อนที่จะชี้ขาดตัดสินคดี ข้อเท็จจริงหมายความว่าข้อความเหตุการณ์ รวมถึงพฤติการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับคดี จึงมีแต่เฉพาะในส่วนข้อเท็จจริงเท่านั้นที่จะเข้าสู่ศาลโดยพยานหลักฐาน คำว่า “พยานหลักฐาน” และ “พยาน” มีความหมายที่ต่างกัน กล่าวคือพยานหลักฐาน (Evidence) หมายความว่าบุคคล เอกสาร และวัตถุที่คู่ความอ้างเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึง ความถูกต้องแท้จริงของข้ออ้าง ข้อเถียงของตน ไม่ว่าจะเป็นคำฟ้องหรือคำให้การ หรือคำคู่ความอื่น ๆ ส่วนพยาน (witness) หมายความว่าเฉพาะพยานบุคคล คือบุคคลที่มาเบิกความต่อศาล โดยอาจรับรู้เห็นเหตุการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือได้ทราบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับคดีโดยทางใดทางหนึ่งหรือเป็นเป็นบุคคลที่ศาลเรียกมาให้การต่อหน้าศาลก็ได้ แต่พยานจะไม่รวมความถึงเอกสารและวัตถุต่างๆ ด้วย

๒. การแบ่งประเภทพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานที่จะเข้าสู่สำนวนความของศาลสามารถจัดแบ่งได้หลายประเภท แล้วแต่วัตถุประสงค์ของการแบ่งว่าจะพิจารณาพยานหลักฐานในลักษณะใด โดยจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ การแบ่งโดยพิจารณาลักษณะของพยานหลักฐาน

๒.๒ การแบ่งโดยพิจารณาการรับฟังพยานหลักฐาน

๒.๑ การแบ่งโดยพิจารณาลักษณะของพยานหลักฐาน

เป็นการแบ่งที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยแบ่งตามวิธีการนำพยานเข้าสืบ ซึ่งมีกฎเกณฑ์วิธีการนำสืบแตกต่างกันสำหรับพยานหลักฐานทั้งสามประเภทนี้ ได้แก่

๒.๑.๑ พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา อาจจะเป็นบุคคล ธรรมดาทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญพิเศษ หรือผู้มีความรู้เชี่ยวชาญที่คู่ความอ้างให้มาเบิกความในคดีหรือที่ศาลแต่งตั้งขึ้นเองก็ได้ พยานบุคคลจะต้องมาเบิกความต่อหน้าศาล และให้ศาลจับบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวน

๒.๑.๒ พยานเอกสาร

หมายถึง ข้อความใดๆ ที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลายลักษณ์อักษร หรือเครื่องหมายได้ แทนลายลักษณ์อักษร โดยอาจจะเป็นหนังสือ เอกสาร รูปรอย หรือวัตถุก็ได้ แต่จะต้องมุ่งให้การสื่อความหมายของลายลักษณ์อักษรหรือเครื่องหมายนั้น ๆ เป็นพยานหลักฐานในทางคดี ป.อ.มาตรา ๗ ให้บทนิยามเอกสารไว้ หมายถึง กระดาษหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยอักษร ตัวเลข พัง หรือแบบแผนอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

เอกสารที่คู่ความใช้พยานในคดีอาญานั้น คู่ความจะต้องอ้างให้ถูกต้องตามลักษณะของเอกสาร มิฉะนั้นศาลอาจจะไม่รับฟังเอกสารนั้นเป็นพยานได้ ลักษณะของพยานเอกสารที่คู่ความจะใช้อ้างในคดีอาญานั้น มีอยู่ ๒ กรณี คือ

๒.๑.๒.๑ เอกสารธรรมดา

๒.๑.๒.๒ เอกสารทางราชการ

๒.๑.๒.๑ เอกสารธรรมดา หมายถึงเอกสารที่เอกชนหรือประชาชนทำขึ้น ไม่ใช่เอกสารที่เจ้าพนักงานทำขึ้นในหน้าที่ในบางครั้งจึงเรียกกันว่า เอกสารเอกชน เพื่อให้มีถ้อยคำแตกต่างกับคำว่า เอกสารราชการ เอกสารเอกชนนี้คู่ความสามารถอ้างเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ เช่น สัญญาต่างๆ ที่เอกชนทำขึ้น หรือจดหมายต่างๆ ที่เขียนถึงกัน เป็นต้น

ในการอ้างเอกสารธรรมดาเป็นพยานคดีอาญาในมาตรา ๒๓๘ วรรคแรกได้บัญญัติไว้ว่า “ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้” ตามหลักกฎหมายดังกล่าว พอแยกพิจารณาได้ดังนี้

๑.๑ หลักเกณฑ์การอ้างพยานเอกสาร ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้

๑.๒ ข้อยกเว้น ถ้าต้นฉบับหาไม่ได้ คู่ความสามารถอ้างกรณีใดกรณีหนึ่งต่อไปนี้เป็นพยานได้

(๑) สำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง หรือ

(๒) พยานบุคคลที่รู้ข้อความนั้น

๒.๑.๒.๒ เอกสารราชการ

เอกสารราชการ หมายถึง เอกสารซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำขึ้นหรือรับรองในหน้าที่ และยังหมายรวมถึงสำเนาเอกสารนั้นๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับรองในหน้าที่ด้วย

ในการอ้างเอกสารราชการเป็นพยานนั้น ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยานแม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่ยอมรับรองว่าถูกต้องก็ได้เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งเป็นอย่างอื่น

อย่างไรก็ตาม สำเนาเอกสารที่เจ้าหน้าที่ยอมรับรองว่าถูกต้องส่งมาศาลก็ยังถือว่าเป็นเอกสารที่มีความแท้จริงและถูกต้อง จึงเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่เสียหายจะคัดค้านความไม่แท้จริงและไม่ถูกต้องแห่งเอกสารนั้น

๒.๑.๓ พยานวัตถุ

พยานวัตถุ หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุที่อ้างเป็นพยานหลักฐานในคดี เพื่อให้ศาลตรวจดูรูปร่างลักษณะของสิ่งของหรือวัตถุนั้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงขนาดว่าจะใหญ่เล็กเพียงใดเคลื่อนที่ได้หรือไม่

ในคดีอาญามีความคิดเห็นกันทางกฎหมายว่า พยานวัตถุเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเนื่องจากเป็นพยานที่สามารถแสดงต่อศาลได้โดยไม่มีข้อโต้เถียงแต่ประการใด สิ่งใดที่เป็นวัตถุจะเป็นอยู่อย่างนั้นตลอดไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งไม่อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ในระยะสั้นดังนั้นหลังจากเกิดคดีและถึงระยะเวลาสืบพยานวัตถุเหล่านั้นยังคงสภาพอยู่โดยยังไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากจะมีการทำลายหรือจงใจแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้มีสภาพและลักษณะเป็นอย่างอื่นเสียเท่านั้น

ลักษณะของพยานวัตถุที่อ้างเป็นพยานในคดีอาญานั้นพอจะแยกพิจารณาได้ ๒ ประการ คือ

๒.๑.๓.๑ สิ่งของ

๒.๑.๓.๒ สถานที่

๒.๑.๓.๑ สิ่งของ วัตถุต่างๆ ที่นำส่งศาลนั้น ตามความหมายทางกฎหมายจะเรียกว่า “สิ่งของ” ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดๆ ที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในลักษณะที่นำส่งศาลได้แล้ว เรียกกันว่าสิ่งของทั้งสิ้น สิ่งของที่สามารถส่งศาลนี้ถือว่าเป็นพยานวัตถุ

สิ่งของนี้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา ๒ (๑๘) ได้บัญญัติว่าสิ่งของหมายความว่าสิ่งของถึงสังหาริมทรัพย์ใดๆ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้งจดหมายโทรเลข และเอกสารอย่างอื่นๆ และนอกจากนี้ในมาตรา ๒๔๒ ยังได้มีบัญญัติให้เห็นว่าเป็นพยานวัตถุด้วยโดยบัญญัติว่า สิ่งของซึ่งเป็นพยานวัตถุต้องให้คู่ความหรือพยานตรวจดู ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ย่อมชี้ให้เห็นได้ว่าสิ่งของนั้นก็คือพยานวัตถุอย่างหนึ่ง

ลักษณะของสิ่งของที่จะเป็นพยานวัตถุนั้น โดยสภาพจะต้องมีการใช้อย่างพยานวัตถุด้วยเหตุนี้จดหมายโทรเลข หรือเอกสารอย่างอื่นๆ นั้นจะเป็นพยานวัตถุได้ อยู่ที่สภาพของการใช้อ้างเป็นพยานหากอ้างในลักษณะที่ให้ตรวจดูว่าเป็นอะไร มีลักษณะอย่างไร อย่างนี้เรียกว่าเป็นพยานวัตถุ แต่ถ้าอ้างในลักษณะที่จะดูว่าสิ่งของนั้นมีข้อความอันมีความหมายว่าอย่างไร อย่างนี้จะไม่ใช่พยานวัตถุแต่เป็นพยานเอกสาร ซึ่งการนำสืบพยานเอกสารกับพยานวัตถุไม่เหมือนกัน

เมื่อได้ความว่าสิ่งของใดที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะตรวจและยึดไว้ซึ่งสิ่งของเหล่านั้น หรืออาจจะเรียกให้บุคคลที่ครอบครองสิ่งของนั้นส่งมาให้พนักงานสอบสวนก็ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การรวบรวมพยานหลักฐานตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อาญา มาตรา ๑๓๒ พนักงานสอบสวนจะต้องบันทึกสิ่งที่ยึดและตรวจดูเหล่านี้ไว้เป็นของกลางในคดีอาญา เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันจำเลยในชั้นศาลได้ และเป็นพยานอย่างหนึ่งที่สามารถใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย

๒.๑.๓.๒ สถานที่

สถานที่ในความหมายของเรื่องนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะสถานที่เกิดเหตุเท่านั้น สถานที่เกิดเหตุถือเป็นพยานวัตถุอย่างหนึ่ง และจะลักษณะเป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งแตกต่างกับสิ่งของตามที่กล่าวมาแล้วว่าเป็นเพียงสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ดังนั้นสถานที่เกิดเหตุจึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่ติดตรึงตรา มีสภาพแน่นอนและถาวรมั่นคงยากที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นในระหว่างคดีได้

พยานวัตถุที่เกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญานั้น เป็นลักษณะพยานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งหนึ่งแน่นอนสามารถจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ชัดเจนยิ่งกว่าพยานหลักฐานอื่น

๒.๒ การแบ่งโดยพิจารณาการรับฟังพยานหลักฐาน

เป็นการแบ่งโดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ว่าประเภทใดจะน่าเชื่อถือ ถือหรือมีน้ำหนักควรแก่การรับฟังมากกว่ากัน การแบ่งในลักษณะนี้แบ่งได้เป็นหลายประเภท แต่ที่นิยมกันมากมี ๓ ประการ ได้แก่

๒.๒.๑ พยานหลักฐานชั้นหนึ่งและพยานหลักฐานชั้นสอง

พยานหลักฐานที่ดีที่สุดหรือพยานหลักฐานชั้นหนึ่งนี้ หมายถึงพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่จะหาได้ในแต่ละกรณี เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ชัดเจนหรือมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่าพยาน หลักฐานอื่น ๆ

๒.๒.๒ พยานหลักฐานโดยตรง และพยานหลักฐานแวดล้อมกรณี

พยานหลักฐานโดยตรง (Direct evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่ระบุได้ว่าข้อเท็จจริงได้มีอยู่เช่นนั้นโดยตรง ไม่ต้องไปค้นหาเหตุผลสนับสนุนอะไรอีก

พยานหลักฐานแวดล้อมกรณี (circumstantial evidence) อาจเรียกว่าพยานพหุเหตุ พยานเหตุผลหรือ พยานพหุเหตุแวดล้อมกรณี ซึ่งหมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีได้โดยตรง แต่เป็นพยานหลักฐานที่บ่งชี้ว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดีนั้นน่าจะเกิดขึ้น และสามารถนำศาลไปสู่ข้อวินิจฉัยได้ว่า ข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบพิสูจน์กันนั้นเป็นอย่างไร มีอยู่จริงหรือไม่

๒.๒.๓ ประจักษ์พยาน และพยานบอกเล่า

การแบ่งประเภทพยานหลักฐานแบบนี้ เป็นการแบ่งโดยคำนึงถึงความแตกต่างของการรับฟังพยานทั้งสองประเภท ทั้งประจักษ์พยานบอกเล่าเป็นพยานบุคคล ซึ่งกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานวางหลักเกณฑ์การรับฟังไว้ต่างกัน ประจักษ์พยาน (Original evidence) หมายถึง พยานบุคคลซึ่งได้รู้เห็น หรือได้ยิน พยานหลักฐานอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง ส่วนพยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง พยานบุคคลซึ่งให้การเพื่อพิสูจน์อันตนไม่ได้รู้เห็นหรือได้ยินมาด้วยตนเอง หากแต่ได้รู้หรือรับฟังเป็นพยานฐานไม่ได้ แต่ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีข้อยกเว้นอยู่มาก เช่น คำบอกเล่าของผู้ตายแล้ว คำบอกเล่าที่เป็นคำรับของคู่ความ การจะเป็นพยานบอกเล่า นั้น สาระสำคัญอยู่ที่ เป็นพยานที่นำมาเพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไรมีอยู่จริงหรือไม่ แต่ถ้านำมาเพื่อพิสูจน์เพียงว่า คนหนึ่งได้พูดกับผู้มาเบิกความว่าอย่างไร ดังนี้ ไม่เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมกรณี

สรุป

จากการศึกษากฎหมายลักษณะพยาน ทำให้นักเรียนทราบถึงความสำคัญของพยานหลักฐานว่ามีความสำคัญเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นแต่ละคดีอย่างไร พยานหลักฐานนั้นสามารถพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาได้

ดังนั้น สารวัตรทหารซึ่งมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีอาซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร จึงมีหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อทราบข้อเท็จจริงของคดีอาญาที่เกิดขึ้น หรือพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา สามารถทราบถึงพยานหลักฐานสำคัญในคดี ว่าพยานชนิดใด พยานอะไรที่เกี่ยวข้องกับคดี

วิชา กฎหมายฝ่ายพลเรือน เรื่อง “กฎการใช้กำลัง” ตอนที่ ๑

๑. กล่าวนำ

มาตรการทางกฎหมายในการใช้กำลังทหารนั้น มีกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ เช่น การใช้กำลังทหารโดยทั่วไป ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ หรือในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น ดังนั้น ในการใช้กำลังทหารแต่ละประเภทจึงต้องศึกษาก่อนว่าจะนำกฎหมายและข้อบังคับฉบับใด มาใช้ในการสนับสนุนการปฏิบัติดังกล่าวได้

๒. ความมุ่งหมาย

ให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับหลักการใช้กำลังทหาร การใช้กำลังทหารเพื่อกิจการต่างๆ หลักการเคลื่อนกำลังทหาร และหลักการเตรียมพร้อม

๓. หลักฐานอ้างอิง

- ๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- ๓.๒ พ.ร.บ.จัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑
- ๓.๓ พ.ร.บ.กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗
- ๓.๔ ข้อบังคับ กห.ว่าด้วยการใช้กำลังทหาร การเคลื่อนกำลังทหาร และการเตรียมพร้อม พ.ศ. ๒๕๕๕
- ๓.๕ ข้อบังคับ กห.ว่าด้วยการและประชาสัมพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๗
- ๓.๖ คำสั่ง กห. (เฉพาะ) ที่ ๕๙/๕๐ กฎการใช้กำลัง ลง ๗ มี.ค.๕๐

๔. งานมอบ

- ๔.๑ ให้ นทน. อ่านแนวสอนนี้ให้เข้าใจก่อนเข้ารับฟังการสอนของผู้สอน
- ๔.๒ ให้ นทน. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง
- ๔.๓ ให้ นทน. เตรียมปัญหาในทางปฏิบัติมาถกแถลงให้ห้องเรียน

ตอนที่ ๒ ที่มาแห่งกำลัง

๑. ที่มาแห่งกำลังทหาร

๑.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๕๒

“รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหารที่มีประสิทธิภาพ

๑.๒ พ.ร.บ.จัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.๒๕๕๑

มาตรา ๘ กระทรวงกลาโหม มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิทักษ์รักษาเอกราชและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร จากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในราชอาณาจักรปราบปรามการกบฏและการจลาจล โดยจัดให้มีและใช้กำลังทหารตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามที่มีกฎหมายกำหนด

(๒) พิทักษ์รักษา ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนสนับสนุนภารกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์

(๓) ปกป้อง พิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาประเทศเพื่อความมั่นคงตลอดจนสนับสนุนภารกิจอื่นของรัฐในการพัฒนาประเทศ การป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน

(๔) ศึกษา วิจัย พัฒนา และดำเนินการด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ และด้านกิจการอวกาศเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงกลาโหมและความมั่นคงของประเทศ

(๕) ปฏิบัติการอื่นที่เป็นการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงคราม เพื่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือปฏิบัติการอื่นใด ทั้งนี้ ตามที่มีกฎหมายกำหนดหรือตามมติคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๓๕ การใช้กำลังทหารเพื่อการปราบปรามการจลาจล ให้เป็นไปตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

๑.๓ ข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการใช้กำลังทหาร การเคลื่อนกำลังทหาร และการเตรียมพร้อม พ.ศ.๒๕๕๕

๒. หลักการใช้กำลังทหาร

๒.๑ การใช้กำลังทหารตามแผน

๒.๒ การใช้กำลังทหารตามความจำเป็น

ตอนที่ ๓ การใช้กำลังทหาร

๑. การใช้กำลังทหาร

การใช้กำลังทหาร หมายความว่า การใช้กำลังทหารเพื่อการรบ เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อการปราบปรามกบฏและการจลาจล เพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อป้องกันปราบปรามการยึดหรือการอารักขา เพื่อการปฏิบัติตามพันธกรณีหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อรักษาประโยชน์ของชาติในประการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด และเพื่อการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ ตามระเบียบที่กระทรวงกลาโหม

กำหนด

๒. การใช้กำลังทหารที่มีอาวุธ

๒.๑ การใช้กำลังทหารที่มีอาวุธ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๒.๒ การใช้กำลังทหารที่มีอาวุธ เพื่อทำการปราบปรามการจลาจล หรือเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีหรือความร่วมมือระหว่างประเทศ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

๒.๓ ผู้บังคับบัญชาของทหารสั่งใช้กำลังทหาร ตามที่กำหนดไว้ใน (ตอนที่ ๓ ข้อ ๓ ,ข้อ ๔ และ ข้อ ๕)

๓. การใช้กำลังทหารตามแผนที่กำหนดหรือตามความจำเป็น

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของทหารพิจารณาสั่งการได้ โดยไม่ต้องรอรับคำสั่งจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คือ

๓.๑ เมื่อมีการรุกร้าดินแดน ให้ผู้บังคับบัญชาของทหาร ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น สั่งใช้กำลังทหารเพื่อดำเนินการรุกร้าดินแดนนั้นได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๓.๒ เมื่อมีการประกาศสงคราม หรือมีสถานะสงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาของทหาร ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีกรณดังกล่าวเกิดขึ้นสั่งใช้กำลังทหารได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๓.๓ เมื่อหน่วยทหารถูกโจมตี ให้ผู้บังคับบัญชาของทหาร ณ ที่นั้นสั่งใช้กำลังทหารเพื่อดำเนินการโจมตนั้นได้ตามแผนที่กำหนดไว้หรือตามความจำเป็น

๓.๔ เมื่อมีการก่อความไม่สงบขึ้นในบริเวณหน่วยทหาร ผู้บังคับบัญชาของทหาร ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น มีอำนาจสั่งใช้กำลังทหารได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๔. การใช้กำลังทหารเพื่ออารักขาบุคคลสำคัญหรือสถานที่สำคัญ

๔.๑ กำลังไม่เกิน ๑ หมวด ให้ผู้บังคับกองพันขึ้นไปพิจารณาสั่งการได้

๔.๒ กำลังไม่เกิน ๑ กองร้อย ให้ผู้บังคับการกรมขึ้นไปพิจารณาสั่งการได้

๔.๓ กำลังไม่เกิน ๑ กองพัน ให้ ผบ.เหล่าทัพ พิจารณาสั่งการได้

๔.๔ กำลังไม่เกิน ๑ การหรือเทียบเท่า ให้ผู้บัญชาทหารสูงสุดพิจารณาสั่งการได้

๕. การใช้กำลังทหารเพื่อการปฏิบัติการทางทหารอื่น ๆ

ให้ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผบ.เหล่าทัพ หรือผู้ที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวมอบหมาย พิจารณาสั่งการได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๖. วิธีสั่งการใช้กำลังทหาร

๖.๑ ให้สั่งการด้วยหนังสือ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นอาจสั่งการด้วยวาจา หรือเครื่องมือสื่อสารก็ได้ แล้วให้ผู้ส่งมีหนังสือยืนยันส่งตามไปด้วยโดยเร็วที่สุด

๖.๒ รายงานด่วนถึง ผบ.เหล่าทัพ แล้วแต่กรณี แล้วให้ ผบ.เหล่าทัพ รายงานตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๖.๓ แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยข้างเคียงที่เหมาะสมทราบด้วยเพื่อเป็นการประสาน

๖.๔ รายงานตามลำดับชั้นอีกทางหนึ่งด้วย

๖.๕ การเคลื่อนกำลังทหารต่อไปนี้ ไม่ต้องรายงานถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๖.๕.๑ การใช้กำลังทหารในการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน (ตอนที่ ๓ ข้อ ๕)

๖.๕.๒ การใช้กำลังอารักขาบุคคล หรือสถานที่สำคัญตามที่กำหนดไว้ใน (ตอนที่ ๓ ข้อ ๔)

ตอนที่ ๔ การเคลื่อนกำลัง

๑. การเคลื่อนกำลังทหาร

หมายถึงการเคลื่อนกำลังทหารจากที่ตั้ง

๑.๑ เพื่อใช้กำลังทหาร

๑.๒ เพื่อฝึก

๑.๓ เพื่อย้ายที่ตั้ง

๒. การสั่งการเคลื่อนกำลังทหาร

การเคลื่อนกำลังทหารที่มีอาวุธ จะกระทำต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

๒.๑ การเคลื่อนกำลังทหาร เพื่อใช้กำลังตามที่กำหนดไว้ในตอนที่ ๓ ข้อ ๓ ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารซึ่งระบุไว้ในตอนที่ ๓ ข้อ ๓ นั้น พิจารณาสั่งการได้

๒.๒ การเคลื่อนกำลังทหาร เพื่อวางกำลังตามแนวชายแดน ให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือ ผบ.เหล่าทัพ พิจารณาสั่งการได้ตามแผนที่กำหนดไว้หรือตามความจำเป็น

๓. การเคลื่อนกำลังทหารเพื่อทำการฝึก (ทบ.)

๓.๑ การฝึกในเขตจังหวัดที่เป็นที่ตั้งปกติของหน่วยทหารนั้น ยกเว้นการฝึกของหน่วยที่มีที่ตั้งปกติอยู่ในกรุงเทพมหานคร

๓.๑.๑ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กรม หรือเทียบเท่า ให้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือถัดขึ้นไป พิจารณาสั่งการได้

๓.๑.๒ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กองพล ให้ ผบ.เหล่าทัพพิจารณาสั่งการได้

๓.๒ การฝึกนอกเขตจังหวัด ที่เป็นที่ตั้งปกติของหน่วยทหารนั้น และการฝึกของหน่วยทหารที่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

๓.๒.๑ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กองร้อย ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารตั้งแต่ชั้นผู้บังคับการกรมขึ้นไป พิจารณาสั่งการได้

๓.๒.๒ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กองพัน ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารตั้งแต่ชั้นผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป พิจารณาสั่งการได้

๓.๒.๓ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กรม หรือเทียบเท่า ให้ ผบ.เหล่าทัพ พิจารณาสั่งการได้

๓.๒.๔ หน่วยทหารที่ออกทำการฝึกมีกำลังไม่เกิน ๑ กองพล ให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พิจารณาสั่งการได้

๓.๓ หน่วยทหารที่มีที่ตั้งปกติอยู่ในเขตจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง คือ จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ทำการฝึกในเขตจังหวัดทั้งสี่ดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นการฝึกในเขตจังหวัดที่เป็นที่ตั้งปกติของหน่วยทหารนั้น

๔. การเคลื่อนกำลังทหารในกรณีย้ายที่ตั้ง

การเคลื่อนกำลังทหารเนื่องในกรณีย้ายที่ตั้ง ให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผบ.เหล่าทัพ พิจารณาสั่งการได้

๕. การเคลื่อนกำลังทหารเพื่อการปฏิบัติการทางทหารอื่น ๆ

การเคลื่อนกำลังทหารเพื่อการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ ให้ผู้บังคับบัญชาตามที่กำหนดไว้ใน ตอนที่ ๓ ข้อ ๔ พิจารณาสั่งการได้

๖. วิธีการส่งเคลื่อนกำลังทหาร

๖.๑ ให้สั่งการด้วยหนังสือ เว้นในกรณีจำเป็นอาจสั่งการด้วยวาจา หรือเครื่องมือสื่อสารก็ได้ แล้วให้ผู้ส่งมีหนังสือยืนยันส่งตามไปด้วยโดยเร็วที่สุด

๖.๒ รายงานด่วนตรงถึง ผบ.เหล่าทัพ แล้วแต่กรณี แล้วให้ ผบ.เหล่าทัพ รายงานตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๖.๓ แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยข้างเคียงที่เหมาะสมทราบด้วย เพื่อเป็นการประสาน

๖.๔ รายงานตามลำดับชั้นอีกทางหนึ่งด้วย

๖.๕ การเคลื่อนกำลังทหารต่อไป นี้ ไม่ต้องรายงานถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๖.๒.๑ การเคลื่อนกำลังทหารในการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน ตอนที่ ๓ ข้อ ๕

๖.๒.๒ การเคลื่อนกำลังทหารเพื่อใช้กำลังอาวุธบุคคลสำคัญ หรือสถานที่สำคัญ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน ตอนที่ ๓ ข้อ ๔.๑

๖.๒.๓ การเคลื่อนกำลังทหารเพื่อทำการฝึก ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน ตอนที่ ๔ ข้อ ๓.๑.๑ , ๓.๒.๑ และ ๓.๒.๓)

ตอนที่ ๕

การเตรียมพร้อม

๑. การเตรียมพร้อม

หมายถึง การเตรียมกำลังทหาร แม้แต่เพียงบางส่วน เพื่อจะใช้กำลังทหารตามที่กำหนดไว้ใน ตอนที่ ๓ ข้อ ๑ แต่ไม่หมายความรวมถึงการเตรียมของหน่วยทหาร ที่ทำหน้าที่อยู่ในการรักษาการณ์ตามปกติ

๒. การสั่งเตรียมพร้อม

การเตรียมพร้อม จะกระทำต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

๒.๑ มีสิ่งบอกเหตุว่าจะมีการรุกรานดินแดน ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น สั่งการเตรียมพร้อมเพื่อดำเนินการรุกรานดินแดนนั้นได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๒.๒ เมื่อการประกาศสงคราม หรือมีสถานะสงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาของทหาร ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น สั่งเตรียมพร้อมได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๒.๓ เมื่อมีสิ่งบอกเหตุว่าหน่วยทหารอาจจะถูกโจมตี ให้ผู้บังคับบัญชาของทหาร ณ ที่นั้น สั่งเตรียมพร้อมเพื่อดำเนินการโจมตีดังกล่าวได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๒.๔ เมื่อมีเหตุการณ์ปรากฏว่าจะเกิดความไม่สงบขึ้น ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น สั่งเตรียมพร้อมได้ตามแผนที่กำหนดไว้ หรือตามความจำเป็น

๓. วิธีสั่งการเตรียมพร้อม

๓.๑ ให้สั่งการด้วยหนังสือ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นอาจสั่งการด้วยวาจา หรือเครื่องมือสื่อสารก็ได้ แล้วให้ผู้ส่งมีหนังสือยืนยันส่งตามไปด้วยโดยเร็วที่สุด

๓.๒ รายงานด่วนตรงถึง ผบ.เหล่าทัพ แล้วแต่กรณี แล้วให้ ผบ.เหล่าทัพ รายงานตามลำดับชั้นจนถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๓.๓ แจ้งให้บังคับบัญชาหน่วยข้างเคียงที่เหมาะสมทราบด้วย เพื่อเป็นการประสาน

๓.๔ รายงานตามลำดับชั้นอีกทางหนึ่งด้วย

ตอนที่ ๖

การใช้อำนาจของกองทัพไทย

๑. การใช้อำนาจทหาร หรือใช้อาวุธ

การใช้อำนาจทหาร หรือใช้อาวุธตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการใช้อำนาจทหาร การเคลื่อน อำนาจทหาร และการเตรียมพร้อม พ.ศ.๒๕๔๕ ให้ผู้บังคับบัญชาของทหารกำหนดกฎการใช้อำนาจ หรือแนวทางการใช้อาวุธให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. กฎการใช้อำนาจหรือกฎปะทะ

กฎการใช้อำนาจ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับผู้บังคับหน่วยทุกระดับ และกำลังทหาร ทุกนายในกองทัพไทย ในการใช้อำนาจทหารปฏิบัติการเพื่อป้องกันตนเอง หรือเพื่อให้บรรลุภารกิจที่ได้รับมอบ ตั้งแต่ยามปกติจนถึงเมื่อมีการขัดแย้งด้วยอาวุธขึ้น หรือในยามสงคราม ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับแนวนโยบาย ด้านความมั่นคง ภายในกรอบของกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อตกลงระหว่าง ประเทศที่เกี่ยวข้อง

๓. ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการใช้อำนาจทหารเพื่อบรรลุภารกิจ และใช้สิทธิในการป้องกันตนเอง

๓.๒ ใช้ในสถานการณ์ปกติ สำหรับการปฏิบัติการทางทหารที่มีใช้สงคราม,ในระหว่างการเปลี่ยนจาก สถานการณ์ปกติไปสู่สถานการณ์ของความขัดแย้งหรือการสงคราม หรือในระหว่างการขัดกันด้วยอาวุธ หากไม่มีการประกาศให้ใช้แนวทางปฏิบัติอื่นที่มีสถานะสูงกว่า

๔. การปฏิบัติทางทหารของกองทัพไทย

๔.๑ การปฏิบัติการทางทหารในการป้องกันประเทศ และป้องกันชายแดน

๔.๒ การปฏิบัติการทางทหารในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล

๔.๓ การปฏิบัติการทางทหารของกองทัพไทยกับกองกำลังทหารนานาชาติ

๔.๔ การใช้อำนาจทหารในการปราบปรามการจลาจล

๔.๕ การใช้อำนาจทหารตามกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายทหาร

๕. มาตรการการใช้อาวุธ

๕.๑ ใช้ทางเลือกอื่นก่อนการพิจารณาใช้อาวุธ

๕.๒ ควรมีการเตือนก่อนการใช้อาวุธ เว้นแต่การเตือนดังกล่าวอาจเพิ่มความเสี่ยงต่อความสูญเสียของ ชีวิตและร่างกาย

๖. กฎการใช้อำนาจเฉพาะ

ผู้บังคับหน่วยกำลังทหารของกองทัพไทย สามารถกำหนดกฎการใช้อำนาจเฉพาะที่จำเป็นได้ แต่ต้อง เสนอให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอนุมัติ

๗. การใช้อำนาจป้องกันตนเอง

๗.๑ ใช้อำนาจตอบโต้ได้ตามความจำเป็น และ

๗.๒ กำลังที่ใช้ต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๘. อำนาจในการใช้กำลังป้องกันตนเอง

๘.๑ สิ่งใช้กำลังป้องกันประเทศ อยู่ในอำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือผู้ที่รับมอบอำนาจ

๘.๒ สิ่งใช้กำลังป้องกันตนเองเป็นกลุ่มประเทศ อยู่ในอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบความตกลงระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยทำร่วมกับรัฐบาลมิตรประเทศ

๘.๓ สิ่งใช้กำลังป้องกันหน่วย ผู้บังคับหน่วยทหารทุกหน่วยมีภาระหน้าที่ในการให้กำลังพลของตนทั้งหมด ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการใช้กำลังในการป้องกันตนเอง และมีความเข้าใจว่าจะต้องใช้กำลังป้องกันตนเองเมื่อใดและอย่างไร

๙. การปฏิบัติในการป้องกันตนเอง

๙.๑ ข้อแนะนำในการป้องกันตนเอง ให้ถือปฏิบัติดังนี้

๙.๑.๑ พยายามลดระดับสถานการณ์ เมื่อเวลาและสถานการณ์เอื้ออำนวย ผู้บังคับหน่วยควรจะทำการเตือน และเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามถอนตัว หรือยุติการกระทำ

๙.๑.๒ ใช้กำลังในขนาดที่เหมาะสม ห่วงเวลาและขอบเขตของการปฏิบัติต้องไม่เกินกว่าความจำเป็น แต่ต้องมั่นใจว่าจะเพียงพอต่อการป้องกันตนเองอย่างต่อเนื่อง

๙.๒ สิทธิในการป้องกันตนเอง รวมถึงอำนาจในการไล่ติดตาม และเข้าปฏิบัติการต่อกำลังฝ่ายตรงข้ามที่เป็นอันตรายต่อฝ่ายเรา

๙.๓ การปฏิบัติการภายในพื้นที่การยิงของฝ่ายตรงข้าม หรือพื้นที่ใกล้เคียง หรือเขตการสู้รบที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

๙.๓.๑ หากไม่การสั่งการจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กำลังทหารของไทยจะไม่ล่วงล้ำหรือเข้าไปอยู่ในเขตที่การสู้รบเกิดขึ้น หรือกำลังจะเกิดขึ้น ในระหว่างกำลังของชาติอื่น

๙.๓.๒ หากมีกำลังฝ่ายใดแสดงการคุกคามต่อกำลังของไทย ผู้บังคับหน่วยมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติการป้องกันตนเองของหน่วย

๙.๔ สิทธิในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ

๙.๔.๑ เรือ หรืออากาศยานไทย มีสิทธิผ่านทะเลอาณาเขตของต่างชาติ หรือน่านน้ำ หมู่เกาะ หรือห้วงอากาศต่อเนื่องอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในกรณีการให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนแก่ผู้กำลังตกอยู่ในอันตราย หรือได้รับความลำบากจากภัยทางทะเล ทั้งนี้ไม่ต้องได้รับความยินยอมของประเทศชายฝั่ง และใช้ได้เฉพาะกรณีให้ความช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายที่ทราบตำแหน่งที่แน่นอนเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมถึงการผ่านเพื่อการค้นหา

๙.๔.๒ สิทธิและภาระหน้าที่ในการป้องกันตนเองของเรือ หรืออากาศยาน จะขยายขอบเขตไปถึงการป้องกันบุคคล เรือ หรืออากาศยานที่ได้รับการช่วยเหลือ แต่ไม่รวมถึงการเข้าขัดขวางการดำเนินการตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่จากประเทศชายฝั่ง

สรุป

กระทรวงกลาโหมมีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันราชอาณาจักร โดยจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อรักษาเอกราชและประโยชน์แห่งชาติ ส่วนการใช้กำลังทหารนั้นให้เป็นไปตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการใช้กำลังทหาร การเคลื่อนกำลังทหาร และการเตรียมพร้อม พ.ศ.๒๕๔๕ ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือผู้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือเป็นผู้มีอำนาจสั่งการใช้กำลังทหาร เคลื่อนกำลังทหาร และการเตรียมพร้อม โดยมีคณะผู้บัญชาการทหารเป็นที่ปรึกษา

การใช้กำลังทหาร ไม่ใช่ว่าใช้ในการรบหรือการสงครามเท่านั้น แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันใน
ภาวะการขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีการตอบโต้กันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การก่อการร้ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหา
กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ บางครั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่สามารถแก้ปัญหาได้
ต้องขอความร่วมมือจากฝ่ายทหาร แม้กระทั่งการช่วยเหลือประชาชนและการพัฒนาประเทศ ดังนั้น
ความหมายของการใช้กำลังทหารจึงไม่ได้จำกัดเฉพาะใช้กำลังในการรบ หรือ การสงครามแต่เพียงอย่างเดียว
เท่านั้น
